

Tézisek az információs társadalomról

A munkát irányította: Talyigás Judit kormányfőtanácsadó

Felkért szakértők:

Farkas János
G. Tóth Károly
Megyery Károly
Mojzes Imre
Szántó András
Székely Iván
Várhelyi Tamás

Kiadja Dr. Mojzes Imre évszámkezelési kormánybiztos
Miniszterelnöki Hivatal

Tipográfia: Halász Feren
Nyomdai előkészítés: Typo Art Studio Bt.

Nyomda: KelisPrint Bt.
1111. Budapest, Bertalan Lajos u. 13.
Felelős vezető: Keller András cégvezető

ISBN 963 9284 335

Tisztelt Olvasó!

Magyarországon a számítástechnikai, informatikai ismereteknek, tudásnak, fejlesztési eredményeknek jelentős hagyományai és eredményei vannak. Az elmúlt

években több civil és kormányzati szervezet kezdeményezéseként készültek anyagok az információs társadalomra történő tudatos felkészülés érdekében.

Jelen anyag a Miniszterelnöki Hivatal szakembereinek vezetésével, az eddigi hazai eredmények figyelembevételével, külső szakértők bevonásával készült, meghallgatva és hasznosítva az üzleti és a civil szféra képviselőinek hozzászólásait is.

E könyv az információs társadalomra történő felkészülés feladatainak társadalmi kérdéseit taglalja, összhangban az Európai Unós törekvésekkel és célkitűzésekkel.

Így kiemelt kormányzati feladat az oktatás, a foglalkoztatáspolitikai, az információkhoz történő hozzáférés esélyegyenlőségének megteremtése, a bizalom légkörének erősítése ezen a területen is.

E feladatok jelentős része, csak a társadalom különböző csoportjainak együttműködésével valósíthatóak meg, és csak csekély részük igényel kizárólagosan kormányzati döntést. Az információs társadalomra történő tudatos, eredményes felkészülés érdekében szükséges, hogy a közös munkát, közös gondolkodás előzze meg, ezt alapozza meg, a „Tézisek az információs társadalomról” című kiadvány.

Budapest, 2000. február

A kiadó és a szerzők

Dear Readers !

Hungary is a country with significant traditions and results in the area of computer technology, knowledge and development results in informatics. In the interest of the conscious preparation for the information society, a number of materials have been prepared on the initiative of several civil and governmental organisations in the past years.

The present material has been developed under the direction of experts from the Prime Minister's Office, taking into consideration the national results achieved up to now, with the involvement of external experts, and utilising the comments of the business and civil sectors as well.

This book expounds the social issues risen by the preparation for the information society, in harmony with the aspirations and goals of the European Union. Thus, education, employment policy, the creation of equal opportunities for the access to information, the strengthening of the confidence in this area too, are emphatic tasks of the government.

The majority of these tasks can only be solved through the co-operation of the different strata of the society, and only a minor segment requires governmental decisions. The conscious and successful preparation for the information society demands that common work be preceded by common thought, and the publication entitled "Theses about the Information Society" serves as a basis for this common thought.

Budapest, February 2000

The Authors and the Editors

Tartalomjegyzék

Bevezető

A tézisek összefoglalása

- I. Gazdasági kihívások és a munka új világa
- II. A tudásszerzés szükségszerűsége és új módjai
- III. Az állam szerepe és az állampolgár esélyei az elektronikus közigazgatás korában
- IV. Az életminőség javítása, a kockázatok csökkentése
- V. Az együttműködés és szabályozás új kultúrája

Tézisek- magyarázatok - feladatok

I. Gazdasági kihívások és a munka új világa

1. Infokommunikációs eszközök és gazdasági növekedés

2. Műszaki és társadalmi kutatás és fejlesztés

3. A távközlés

4. A kisvállalkozások bekapcsolódásának támogatása

5. Távtevékenységek szabályozása

6. A munka világának átalakulása

7. Távmunka

8. A távmunka mint gazdasági szükségszerűség

9. Az agrárgazdaság informatikája

II. A tudásszerzés szükségessége és új módjai

1. Tudástőke
2. A tudásátadás reformja
3. A társadalom egészére kiterjedő oktatás
4. Az életen át tartó tanulás
5. Az informatika oktatása
6. Pedagógusok át- és továbbképzése
7. Infokommunikációs eszközök az oktatásban és a közgyűjteményekben
8. Felkészülés a változásokra
9. Az információs társadalom etikája

III. Az állam szerepe és az állampolgár esélyei az elektronikus közigazgatás korában

1. Az állami adatvagyon
2. Adatnyilvánosság és hozzáférhetőség
3. A közérdekű adatok megismerhetősége
4. Nyilvánossá teendő közcélú adatok - a hozzáférők köre
5. Információk, adatbázisok összekapcsolása
6. Bűnüldözés
7. Etikai normák, önszabályozás
8. Az egyént érintő döntések
9. Elektronikus és személyes ügyintézés
10. Elektronikus párbeszéd az állampolgár és a közigazgatás között
11. Szolgáltató állam
12. Az infrastruktúra-adatvagyon digitalizálása, területfejlesztés
13. Települések infokommunikációja

IV. Az életminőség javítása, a kockázatok csökkentése

1. Globalizáció és nemzeti identitás
2. Globalizáció - környezet- és információs szennyezés
3. Új kultúra kialakulása
4. Informáltsági esélyteremtés
5. Társadalmi csoportok leszakadása

6. Szabadidő

7. Új életmód, életminőség

8. Társadalmi ellenmozgalmak

9. A technikai kiszolgáltatottság csökkentése

10. Infokommunikáció az egészségügyben

11. Környezeti folyamatok előrejelzése

12. A környezetvédelem informatikája

V. Az együttműködés és szabályozás új kultúrája

1. Az együttműködés európai modellje

2. A szabályozás európai típusú modellje

3. Kormányzati feladatok koordinálása

4. PR az információs társadalomért

5. Technológiai függőség

6. A szabályozás új alapjai

7. Vámok és adók

8. Tartalomszolgáltatók és hálózati szolgáltatások szabályozása

Köszönetnyilvánítás

Table of Contents

Introduction

Summary of the theses

I. The challenges of the economy, the new universe of work

II. The need for and the new ways of acquiring knowledge

III. The role of the state and the chances of the citizens in the age of electronic administration

IV. The improvement of the quality of life, the reduction of the risks

V. The new culture of co-operation and regulation

Thesis - expositions - Tasks

I. The challenges of the economy and the new universe of work

1. Infocommunication tools and economic growth
2. Technical and social research and development
3. Telecommunication
4. Supporting the involvement of small enterprises
5. Regulation of distance activities
6. The changing universe of work
7. Telework
8. Telework as an economic necessity
9. The informatics of the agro-economy

II. The need for and the new ways of acquiring knowledge

1. Intellectual capital
2. The reform of knowledge transfer
3. An education encompassing the whole society
4. Life-long learning
5. Teaching informatics
6. Teachers' retraining and continuing education
7. Info-communication tools in education and public collections
8. Preparing for the changes
9. The ethics of the Information Society

III. The role of the state and the chances of the citizen in the age of electronic public administration

1. The state's data property
2. Data publicity and accessibility
3. The accessibility of data of public interest
4. Public interest data to be disclosed - the persons who have access
5. Linking information, databases
6. Criminal investigation

7. Ethical norms, self-regulation
8. Decisions affecting the individuals
9. Electronic and personal transaction of affair
10. Electronic dialog between the citizens and the Administration
11. The state as a service provider
12. Digitisation of infrastructural data property, regional developments
13. Info-communication at settlements

IV. The improvement of the quality life, the reduction of the risks

1. Globalisation and national identity
2. Globalisation - environment- and information pollution
3. The establishment of a new culture
4. Creating the chance for being informed
5. Social groups falling behind
6. Leisure time
7. New life style, new quality of life
8. Social counter-movements
9. Reducing technological dependence
10. Info-communication in health care
11. Forecasting environment processes
12. The informatics of environment protection

V. The culture of a new co-operation and regulation

1. The European model of co-operation
2. The European type model of regulation
3. Co-ordination of governmental tasks
4. PR for the Information Society
5. Dependence on the technology
6. The new basis of regulation
7. Duties and taxes
8. Regulating content and access providers

Appendix: List of contributors

Bevezető

Magyarországon már korán felismerték, hogy a gazdaság fejlődése, az élet minőségének javítása, a kormányzati munka hatékonyságának növelése az informatikai ismeretek, az informatikai alkalmazások függvénye. Ezzel összhangban már a kilencvenes évek eleje óta több műhelyben készültek, készülnek stratégiai tervek, kutatási anyagok, hasznos tanulmányok, cikkek.

Jelen tézisgyűjtemény egyéves szakmai előkészítő munka eredménye, amelyet a Miniszterelnöki Hivatal Stratégiai Elemző Központjának koordinálásával egy interdiszciplináris szakértői csoport végzett, amely ez év elején az évszámkezelési kormánybiztos szervezetéhez került. Munkája során figyelembe vette az eddig Magyarországon elindított kezdeményezéseket és elkészített munkaanyagokat, valamint a nemzetközi szakmai anyagokat.

Ma már ismert, hogy hazánk felzárkózásának a fejlett világhoz és csatlakozásának az EU-hoz is feltétele az infokommunikációs eszközök, technikák széles körű használata. Az információs társadalomba, elektronikus világba történő átmenet egyik alapfeltétele, a hazai gazdaság stabil, folyamatos fejlődése. Az információs társadalom egyes hatásai már ebben a kormányzati ciklusban éreztetik hatásukat.

Jelen anyagban tükröződnek azok a felismerések is, amelyek az évszámkezelés sikeres megoldása alapján születtek. A 1044/1999. Kormányhatározat végrehajtása során végzett felmérésekből például kiderült, hogy az infokommunikációs eszközök elterjedtsége lényegesen nagyobb, alkalmazásuk szélesebb körű. Ez is indokolja, hogy megvizsgáljuk a technológiák társadalmi hatásait.

A tézisgyűjtemény számos korábbi munkaanyaggal ellentétben szakít a kérdéskör technológiai, eszközcentrikus megközelítésével, s a társadalmi aspektusokat állítja a középpontba.

Jelen anyag szerzői vallják, hogy az infokommunikációs eszközök, technikák és szolgáltatások dinamikus fejlődése, terjedése és terjesztése alapvetően üzleti feladat. A technika és technológia gyors fejlődése nem teszi lehetővé - szükségessé -, hogy kormányzati szinten konkrét eszközökről essen szó, hanem csak az új módon ellátandó funkciókat, feladatokat kell meghatározni.

Kormányzati feladat elsősorban az infokommunikációs eszközök alkalmazásához kapcsolódó sokszintű és tartalmú oktatási, képzési, át- és továbbképzési feladatok kidolgozása, összehangolása, beindítása és a tevékenységek feltételeinek biztosítása, illetve azok elősegítése, beleértve az eszközök alapszintű alkalmazásától az eszközök fejlesztését is lehetővé tevő tudásszintek megszerzését is.

Kormányzati szinten összehangolhatók az új technológiák és eszközök megjelenésével összefüggő munkaerőstruktúra-változásokból adódó tevékenységek, így elsősorban az új szakmák képzésének beindítása, más szakmai képzések megszüntetése, illetve átalakítása. Az egyes szakterületet vagy társadalmi csoportot érintő, hirtelen fellépő munkanélküliség megelőzése érdekében vizsgálni szükséges a kiváltó hatásokat, és megelőző lépéseket kell tenni.

Kormányzati szinten a széles körű, a társadalom minden tagjára kiterjedő fogadókészség, ismeretanyag létrehozása, a hozzáférés és alkalmazás esélyének megteremtése, az új iránti bizalom kialakítása, továbbá az információs jogok, a személyi és adatbiztonság megóvását szavatoló műszaki, jogi és szabályozó rendszerek létrehozása és működtetése a feladat.

A kormányzat, együttműködve az önkormányzatokkal, az üzleti és civil szférával, kidolgozhatja és működtetheti az elektronikus közigazgatás rendszerét, amely - szabályozott módon - kifelé is nyitott, és lehetővé teszi az állampolgárok számára az interaktivitást.

A kormányzat esélyt teremthet az ország minden lakosa számára a nyilvános és közérdekű információk elektronikus úton történő elérésére, illetve az e módon történő ügyintézésre.

A kormányzatnak elő kell segítenie, hogy a fentiek a gazdasági-tudományos világ globalizációja során is oly módon valósuljanak meg, hogy az ország, az egyén megtartsa sajátos arculatát is.

Jelen anyag e prioritásokat figyelembe véve, strukturált rendben meghatározza a téziseket, részletesebben kifejti őket, és megjelöli a megvalósításukhoz szükséges feladatokat. A feladatoknál e változatban a felelősöket és a határidőket nem tüntettük fel.

Az anyag felépítése, fő címei is jelzik, hogy a kormányzati feladatok mely területeken összpontosulva segítik elő az információs társadalomba való zökkenőmentesebb átmenetet, ami csak az üzleti szférával együttműködve, a civil szféra bevonásával valósulhat meg. Az átmenetet természetesen úgy kell megvalósítani, hogy eközben a társadalom működőképességének folytonosságát semmi ne veszélyeztesse.

Alapvető nemzeti stratégiai kérdés, hogy a kormányzat miként tudja elősegíteni az informatika megfelelő fejlődését, az informatikai kultúra terjedését. Számos külföldi siker alapja (Finnország, Írország, Korea) az informatikában rejlik, hiszen ez a gazdaságosság, hatékonyság elősegítője, és önmagában is a gazdaság egyre meghatározóbb szelete.

Jelen anyag célja, hogy elősegítse az információs társadalom előnyeinek érvényesülését, ugyanakkor csökkentse a veszélyeket, kockázatokat. Meggyőződésünk, hogy anyagunk alapjául szolgálhat mind a hosszú távú stratégiai tervezésnek, mind a prioritások kijelölésének, amit elősegíteni és ösztönözni kívánunk a tézisek közreadásával.

A tézisek első¹, illetve második² nyilvános vitára bocsátott változatához számos kormányzati, szakmai és érdekvédelmi szervezet, illetve szakértő fűzött szóbeli és/vagy írásos érdemi észrevételt, amelyeket ugyancsak figyelembe vettünk az anyag jelen változatának véglegesítése során.

Szakmai segítségüket ezúton is köszönjük.

Budapest, 2000. február

1 Kiindulási tézisek, 1999. július

2 Társadalom és infokommunikáció, 1999. december

Introduction

In Hungary, it was recognised at an early stage that the development of the economy, the improvement of the quality of life, the increase of the efficiency of the government's work depend on the knowledge and application of IT applications. Accordingly, strategic plans, research materials, useful studies and papers were and are being developed since the beginning of the nineties in several workshops.

This collection of theses is the result of a one year preparatory work of an interdisciplinary team of experts, co-ordinated by the Governmental Center for Strategic Analyses of the Prime Minister's Office. The team was attached to the organisation of the Government Commissioner for Date Change Management at the beginning of this year. In the course of the work, the initiatives launched and working papers developed up to this time in Hungary, as well as international professional materials were considered by the team.

It is a known fact, that the extensive use of info-communication tools and techniques is one of the conditions for Hungary both for closing up to the developed world and for its accession to the EU. The stable and continuous development of the national economy is one of the basic conditions of the transition into the information society, into the electronic world. Certain impacts of the information society can already be felt in the present government cycle.

The collection of theses, in contrast to a number of earlier working papers, breaks with the technology and tools centred approach, placing the social aspects in the focus of the issue.

The authors of the present material believe that the dynamic development, propagation and dissemination of the info-communication tools are basically business tasks, and the fast development of techniques and technologies do not make it possible - necessary - to deal with concrete tools at government level, and only the functions and tasks to be performed in a new way need to be defined.

It is the task of the Government primarily to elaborate, co-ordinate and start-up the multi-level and multi-contents education, training, continuing education and further training activities connected with the use of info-communication tools, to provide and promote the conditions for these activities, including the acquisition

of knowledge levels starting from the basic use to the development of the tools.

The activities resulting from the change of labour structure connected with the emergence of new technologies and tools, and thus primarily the start up of training in new professions, the termination or modification of the training of other professions can be co-ordinated at government level. In order to avoid the occurrence of a sudden unemployment affecting the given sector or social group, it is necessary to study the causes and preventive steps must be taken.

The task at government level is to develop a receptive environment, a store of knowledge encompassing all members of the society, to create the possibilities for access and use, to create confidence in the novelty, as well as to establish and to operate the technical, legal and regulatory systems that guarantee information rights, safeguarding personal privacy and data security.

The Government, in co-operation with the local governments, the business and civil sector can develop and operate the system of electronic public administration, which, open to the outside world, would provide - in a regulated manner - interactivity for the citizens.

The Government can create for all citizens the possibility of accessing electronically all information open to the public, as well as the possibility of managing transactions in this manner.

The Government has the obligation of promoting that the above, even while the globalisation of the world of economy and science is taking place, come true with the country, the individual retaining its specific, unique image.

Taking into consideration these priorities, the present material presents the theses in a structured form, expounds them in detail, and indicates the tasks required for their implementation. In this version the responsible entities and the deadlines are not indicated.

The structure, the main titles of the material too, indicate which are the areas where the government tasks aid in a concentrated manner a smooth transition into the information society, which can only be implemented in co-operation with the business sector and the involvement of the civil sector. Clearly, the transition must be carried out so that nothing endangers the uninterrupted operation of the society.

The manner in which the Government will be able to promote an adequate development of informatics, the propagation of the culture of informatics, is a basic question of the national strategy. The basis of numerous international success stories (Finland, Ireland, Korea) lies in informatics, since it advances economy, efficiency and is all by itself an increasingly determinative part of the economy.

The purpose of the present material is to promote the success of the benefits of an information society while reducing the dangers and risks. It is our firm conviction that this material could provide a basis both for long term strategic planning and the determining of priorities, which we intended to aid and to promote with the disclosure of these theses.

A number of governmental, professional and civil organisations have submitted important, oral and/or written comments to the first¹ and second² versions of the

theses submitted for public discussion, which have been considered in the finalisation of the present version of the material.

Please accept our thanks for your professional help.

Budapest, February 2000

1 Origination theses, July 1999

2 Society and Infocommunication, December 1999

A tézisek összefoglalása

I. Gazdasági kihívások és a munka új világa

1. Infokommunikációs eszközök és gazdasági növekedés

Magyarország GDP-növekedése az átlagos európai növekedésnél magasabb, amelynek tartós fenntartása csak a high-tech iparnak a jelenleginél nagyobb mértékű fejlesztésével, a high-tech technológiáknak és termékeknek a jelenleginél meghatározóbb alkalmazásával biztosítható. A fejlődés további feltétele az információs és kommunikációs technológiai (ICT) eszközök gyártásának, forgalmazásának, alkalmazásának és a kapcsolódó infrastrukturális beruházásoknak kormányzati eszközökkel is történő ösztönzése.

2. Műszaki és társadalmi kutatás és fejlesztés

Az információs társadalom kialakulásának kezdeti szakaszában kívánatos, hogy az állam a kutatás és fejlesztés (K+F) területén vállaljon meghatározó, kezdeményező szerepet. Az állami K+F bázisok működtetése mellett a kormányzat kezdeményezze a multinacionális cégek magyarországi kutatóbázisainak létrehozását ösztönző szabályozási környezet megteremtését.

3. A távközlés

Az információs társadalom egyik jelentős infrastruktúrája a távközlési hálózat, amelynek fejlődése, s amelyhez való általános hozzáférés szükséges feltétele a sikeres jövőnknek.

4. A kisvállalkozások bekapcsolódásának támogatása

Az állam feladata a technikai eszközök elérésének elősegítése, a mikro-, kis- és középvállalatok esetében alkalmanként kedvező hitelkonstrukciók meghirdetése, az alaptevékenységük ellátásához szükséges korszerű eszközök beszerzéséhez pályázatok kiírása, az országrészek közötti egyenlőtlenségek csökkentése, az eszközök kezelésének és felhasználásának oktatása, bemutatása, valamint hozzáértő segítő személyzet biztosítása.

5. Távtevékenységek szabályozása

Az információs társadalomban egyre általánosabbá válnak a távtevékenységek, amelyek feleslegessé teszik a fizikai jelenlétet és az egyidejűséget. E tevékenységek új szemléletű szabályozására van szükség.

6. A munka világának átalakulása

Az új információs és kommunikációs technológiák elterjedésével, a tudás felértékelődésével a munka világa alapvetően átalakul. A munkavégzés formái az időben és térben kötött formáktól a kötetlenek felé mozdulnak el. Jelentősen megváltozik, összemosódik a „szabadidő-tanulás-munkaidő” idő-megoszlása, rétegenként eltérő módon. Jelentősen változik a „nemzeti munkaidő alap”.

7. Távmunka

A település- és országhatároktól függetlenné váló munkavégzés a munkaadó számára szélesebb munkavállalói kínálatot nyújt, így nőhetnek a minőségi - tudásbeli - elvárások, másrészt a magasan képzett munkavállaló gazdagabb munkavállalási lehetőségekkel találkozhat.

8. A távmunka mint gazdasági szükségszerűség

A jól szervezett távmunka hosszú távon, számos területen gazdasági szükségszerűség, amely az egyén számára nem mindig kedvező. A távmunka térhódítása várhatóan új elemeket hoz mind a családi kapcsolatokba, mind a társadalmi munkamegosztás rendszerébe.

9. Az agrárgazdaság informatikája

Az agrárgazdálkodás és az élelmiszeripar területén az EU-csatlakozás előnyeinek minél hatékonyabb kihasználása miatt kiemelt fontosságú az informatika szakszerű fejlesztése. Az informatikára alapozva lehetőség van a túltermelés-hiány ciklikusság hullámainak lapítására, a lánckereskedelem szerepének csökkentésére. A kormány a föld- és terméknylvántartás digitalizálásával hozzájárul a mezőgazdaság versenyképességének növeléséhez.

II. A tudásszerzés szükségszerűsége és új módjai

1. Tudástőke

A fejlődés felgyorsulása folyamán a tudás minden eddiginél jobban felértékelődik. A tudás szinte tőkeként, tudástőkeként jelenik meg, aminek megszerzése, gyarapítása és alkalmazása sajátos „iparágga” válik. Az új követelményeknek megfelelő tudás megszerzéséhez és „kamatoztatásához” új oktatási és továbbképzési intézményrendszerre van szükség.

2. A tudásátadás reformja

Az információs társadalom tudásalapú társadalom, ezért a tudásszerzés és -átadás kiemelkedő jelentőséget kap. Az új módszerek és eszközök alkalmasak magas szintű tudás átadására, és beépíthetők szervesen az oktatás folyamatába.

3. A társadalom egészére kiterjedő oktatás

Az oktatás, képzés, felnőttképzés egyik kiemelten fontos feladata a felkészítés az információk özönének fogadására, kezelésére. Az oktatásban meg kell jelenniük az információszerzés és -használat új lehetőségeire és problémáira, a közvetítők tevékenységére, a felhasználó befolyásolási lehetőségeire és a nem kívánt befolyás elkerülésére vonatkozó ismereteknek.

4. Az életen át tartó tanulás

Az információs társadalom - mint a tudás társadalma - általánossá teszi az életen át tartó tanulás szükségességét.

5. Az informatika oktatása

Az informatika oktatásának az egész oktatási rendszert át kell hatnia. A közoktatásban elsősorban az eszközök és módszerek alkalmazásának ismeretét, a felsőoktatásban a különböző szakmáknak megfelelően a legkorszerűbb ismereteket kell elsajátítaniuk a diákoknak. Az oktatásnak ki kell terjednie a képzésből kimaradottak alapozó képzésére is. Bármely diploma megszerzésének feltétele legyen a korszerű informatikai eszközök használatának képessége az adott szakterület igényeivel összhangban.

6. Pedagógusok át- és továbbképzése

A pedagógusok át- és továbbképzése során tartalmi és időbeli összhangot kell teremteni a felgyorsult világ követelményeivel. Minden tanár számára az informatika-alapismeret legyen oly módon kötelező, hogy az általános, illetve szaktanári alkalmazásokhoz kötődjön. A továbbképzési program tartalmazzon monitorfunkciót és visszacsatolást mind a képzés eredményessége, mind a szakterületi tartalom javítása érdekében.

7. Infokommunikációs eszközök az oktatásban és a közgyűjteményekben

Az oktatási intézményeket infokommunikációs eszközökkel és elektronikusan kezelhető tartalommal kell ellátni központi rászegítéssel, bevonva a tanárokat és vállalkozókat is. Biztosítani kell a közgyűjtemények, könyvtárak állományának digitalizálását, valamint közös katalógusrendszeren keresztül történő elérését.

8. Felkészülés a változásokra

A fejlődés eredményeként a változások dinamikája felerősödik, az emberek többsége a változások ilyen mértékű felgyorsulására, az újdonságok befogadására és kezelésére ma még nem felkészült. Az elkövetkező időszakban az oktatásnak a képességfejlesztés technikai, kommunikációs, életrendbeli területére is ki kell terjednie.

9. Az információs társadalom etikája

Az információs társadalom az egyén és a csoportok számára kedvező hatásait akkor fejtheti ki, ha kialakul és elterjed sajátos etikai rendszere. Szükség van a rend, a stabilitás és a szabályok által vezérelt rendszerek és folyamatok átláthatóságára és nyilvános hozzáférhetőségére.

III. Az állam szerepe és az állampolgár esélyei az elektronikus közigazgatás korában

1. Az állami adatvagyon

Az állami adatvagyon a nemzeti vagyon része, az információs társadalom egyik kulcsfontosságú tartalmi eleme, ezért a vele való gazdálkodás kiemelten fontos kérdés.

2. Adatnyilvánosság és hozzáférhetőség

A közérdekű adatok és szolgáltatások indokolt ingyenességét az adatvagyon hasznosításakor meg kell őrizni. A szabályozásban egyértelműen el kell különíteni az információs önrendelkezés tárgyát képező (személyes) adatok, a bárki számára ingyenesen hozzáférhető (közérdekű) és az üzleti alapon hasznosítható adatvagyon határait.

3. A közérdekű adatok megismerhetősége

A közérdekű adatok megismerhetősége érdekében lehetővé kell tenni, hogy a lakosság tájékozódhasson a keresett adatok elérhetőségéről és hozzáférhetőségéről.

4. Nyilvánossá teendő közcélú adatok - a hozzáférők köre

Meg kell határozni az állam birtokában lévő, nyilvánossá teendő közcélú adatok körét, az alapadatokat, illetve a rájuk épülő, hozzáadott értéket képviselő adatok árának és szolgáltatóinak körét, a közjavakhoz ingyenesen vagy kedvezményesen hozzáférők körét és szintjét. Speciális feladat a fogyatékosok támogatása a közjavak elérése érdekében.

5. Információk, adatbázisok összekapcsolása

Az információk, adatbázisok összekapcsolását úgy kell szabályozni, hogy az egyaránt biztosítsa a személyiségi jogok védelmét és a tökéletesebb kiszolgálást, az egyéni és csoportérdekek érvényesülését.

6. Bűnüldözés

A technika fejlődése új típusú és hatású bűnözést tesz lehetővé, ahol az elkövetés és a károkozás helye elkülönülhet: földrajzilag egymástól nagy távolságban, akár másik földrészen is lehet. A megelőzést és elhárítást végző szervek együttműködésének alapvető feltétele - nemzetközi együttműködés keretében is - a modern infokommunikációs eszközök alkalmazása.

7. Etikai normák, önszabályozás

A természetes személyek adatainak felhasználására vonatkozó jogi szabályokat és etikai normákat ki kell terjeszteni az új technológia közegére is. Támogatni kell az adatkezelőknek a tisztességes adatkezelésre irányuló, az adatalanyok jogainak tiszteletben tartására irányuló önszabályozó, önkorlátozó tevékenységét. Az érintett személyek felvilágosításának, tájékozott beleegyezésük megszerzésének az adatkezelői tevékenység elválaszthatatlan részét, jogilag és etikailag egyaránt megkövetelhető elemeit kell alkotniuk.

8. Az egyént érintő döntések

Az egyént érintő közigazgatási döntéseket kategorizálni kell aszerint, hogy milyen mértékben és milyen vonatkozásban lehet meghozni őket automatikus eszközökkel, és mely esetekben van szükség az emberi értékrendet igénylő mérlegelésre.

9. Elektronikus és személyes ügyintézés

A közügyek informatikai úton való intézése mellett átmenetileg meg kell adni a lehetőséget a nem infokommunikációs technikákkal történő ügyintézésre. Néhány területen célszerű tartósan megőrizni a technikai és személyes kapcsolat közötti választás lehetőségét.

10. Elektronikus párbeszéd az állampolgár és a közigazgatás között

Meg kell teremteni az állampolgárok és a közigazgatás folyamatos, elektronikus párbeszédének, továbbá referendumok, közvélemény-kutatások folytatásának lehetőségét, valamint létre kell hozni a kormányzás hatásos modellezési és információgyűjtési informatikai eszközeit.

11. Szolgáltató állam

A szolgáltató állam egyes közinformációkat és egyes közügyek intézését ingyen, más szolgáltatásokat önköltségen, megint másokat üzleti alapon biztosít. Az adatszolgáltatások és ügyintéзések e különböző csoportjainak tartalmi meghatározása, valamint az ezeket végrehajtók kijelölése kormányzati, illetve törvényhozói feladat.

12. Az infrastruktúra-adatvagyon digitalizálása, területfejlesztés

A kormánynek térinformatikai eszközök felhasználásával - a közérdek és a magánvagyon feszültségéből adódó konfliktus felvállalásával - el kell készíttetnie az ország egységes infrastruktúra-térképét mint közvagyonot.

13. Települések infokommunikációja

A szolgáltató állam szolgáltatásaira való felkészülés minden településen szükséges. Meg kell találni azokat a szervezeteket, intézményeket, amelyek ennek a megfelelő háttérét biztosítják; ilyenek lehetnek az üzleti vagy civil szféra által működtetett posta, ügyfélszolgálati irodák, könyvtár vagy teleház. A működtetés alapfeltételei, a műszaki, államigazgatási és informatikai ismeretek, valamint jó kommunikációs készség a lakosság különböző rétegeivel.

IV. Az életminőség javítása, a kockázatok csökkentése

1. Globalizáció és nemzeti identitás

A globalizáció az infokommunikációs eszközök révén is feltartóztathatatlanul halad előre. Ugyanakkor fontos feladat, hogy eközben megóvjuk és erősítsük nemzeti öntudatunkat, önmegbecsülésünket. Az infokommunikációs eszközöket is felhasználva egyfelől bekapcsolódunk, integrálódunk az egységesülő tőkés világ gazdaságba, másfelől tudatos kormányzati politikával mindent megteszünk, hogy megőrizzük nemzeti sajátosságainkat.

2. Globalizáció - környezet- és információs szennyezés

A globalizáció - számos kedvező hatása mellett - bizonyos veszélyek egyetemessé válását is magával hozza. Ezek közé tartozik a nemzeti határokat nem ismerő környezetszennyezés. Az ICT elterjedése másfajta szennyezés veszélyét hordozza, a szellemi környezetszennyezését. Ugyanakkor az új infokommunikációs eszközök és technológiák - ugyancsak globális méretekben - minden korábbinál hatékonyabb lehetőséget teremtenek mind a fizikai, mind a szellemi létet fenyegető károk megelőzésére, elhárítására.

3. Új kultúra kialakulása

Az információs társadalomban a tanuláshoz, munkához, az emberi kapcsolatokhoz való viszonyok terén új kultúra, új életstílus jön létre, amely jelentős húzóereje lehet a magyar társadalomnak és gazdaságnak. Társadalmi érdek, hogy az ezen új kultúrát megtestesítő embertípus mielőbb meghatározó tényezővé váljon.

4. Informáltsági esélyteremtés

Az információ-hozzáférés terén a teljes lakosság számára a jogi esélyegyenlőség mellett törekedni kell a gyakorlati információszerzés esélyét biztosító feltételrendszer megteremtésére is.

5. Társadalmi csoportok leszakadása

A korszerű technikák alkalmazásának elterjedése a mindennapi kommunikációban, az ügyintézésben és a munka világában területileg, földrajzilag és társadalmi rétegződésenként eltérő módon magában hordozza egyes csoportok leszakadásának veszélyét.

6. Szabadidő

A szabadidő eltöltésének új formái jelennek meg, és mértéke - különösen egyes társadalmi rétegeknél - jelentősen megnő. A munkából kiszorulók esetében a szabadidő egy részét a képzésre kell fordítani, mert ez nemcsak az újra elhelyezkedés reményét jelenti, hanem a szellemi restség elkerülését is segíti. A társadalom számára a személyi képességek szervezett fejlesztése a tudásiparban történő aktív részvételt jelentheti.

7. Új életmód, életminőség

Az új életmód, életstílus, szabadidő-felhasználás kívánatos rendjének kialakulása, a jó életminőség és hosszú élet, a szellemileg és fizikailag egészséges emberi élet biztosítása csak új típusú és új tartalmú szolgáltatások létrehozásával érhető el, ami segít elkerülni a fizikai mozgás visszaszorulását és a közvetlen személyes kapcsolatok leépülését.

8. Társadalmi ellenmozgalmak

Az információs társadalom kiépíthető előnyeinek és hátrányainak, szolgáltatásainak hiányos ismerete társadalmi ellenmozgalmakat indíthat el. E mozgalmak kialakulásának megfékezése társadalmi érdek, amit alapképzéssel, széles körű tájékoztatással lehet érvényesíteni.

9. A technikai kiszolgáltatottság csökkentése

Az információs társadalomban a munkafolyamatokat egyre korszerűbb technológiák alkalmazása jellemzi, ami növeli az ember kiszolgáltatottságát a technikának. Az ember technológiai kiszolgáltatottságának növekedésével arányosan nő élet- és vagyonszükséglete, melyet az új technikák bevezetésével és elterjesztésével egyidejűleg alkalmazott képzéssel és felvilágosító tevékenységgel lehet csökkenteni.

10. Infokommunikáció az egészségügyben

Az infokommunikációs eszközök alkalmazása alapvető változásokat hoz az egészségügy megelőző, diagnosztikai és terápiás, valamint rehabilitációs tevékenységében.

11. Környezeti folyamatok előrejelzése

A kedvezőtlen környezeti folyamatok, az esetleges katasztrófák térbeli, időbeli kihatása, eszkalációjának kockázata, különösen az elektronikus világháló távolság- és időtáv-csökkentő hatása miatt - a megelőzést és a lokalizációt, valamint a pozitív hatások érvényesülését elősegítő rendszerek alkalmazásával - kezelhető.

12. A környezetvédelem informatikája

A korszerű elektronikai és informatikai eszközök a környezetvédelmi mérések, ellenőrzések és megelőzések tervezhető és számon kérhető rendszerének megteremtését teszik lehetővé. A környezetvédelmi helyzet integrált monitorrendszerével, valamint a modellezés fejlett eszközeivel segítjük elő az európai előírásoknak megfelelő „élhető” környezet kialakítását.

V. Az együttműködés és szabályozás új kultúrája

1. Az együttműködés európai modellje

Magyarország számára az információs társadalom megvalósításában, illetve a fogadására való felkészülésben - társadalmi, politikai hagyományából és gazdasági adottságaiból fakadóan - az európai modell a követendő példa, amely az állam, a magánszektor és a civil szféra összefogásán és együttműködésén alapul a közös célok elérése érdekében.

2. A szabályozás európai típusú modellje

Magyarországnak mind jogi hagyományából, mind információs jogi rendszeréből, mind pedig az Európai Unióhoz való csatlakozási és jogharmonizációs törekvéseiből adódóan a nemzetközi modellek közül az informatika alkalmazásának európai típusú szabályozási modellje felel meg.

3. Kormányzati feladatok koordinálása

Az információs társadalomban az átalakuló és újonnan jelentkező kormányzati feladatok koordinálásához az ehhez kapcsolódó monitorozási feladatok és a programok végrehajtásához és folyamatos megújításához állami központ létrehozása, és ezzel együttműködő civil képviselői szervezetek összehangolt tevékenysége szükséges.

4. PR az információs társadalomért

A kormánzatnak a maga propagandaeszközeivel, lehetőségeivel tudatosítania kell az információs társadalommal kapcsolatos kérdéseket, lehetőségeket, problémákat.

5. Technológiai függőség

A társadalom sebezhetősége, technológiai függősége a fejlődéssel együtt növekszik. A technika fejlődésével folyamatos feladat, hogy kialakítsuk ezen új függőség megértésének, az esetleges konfliktusok feldolgozásának képességét.

6. A szabályozás új alapjai

A jogalkotási feladatok kijelölésekor törekedni kell a funkcionális egyenértékűség érvényesítésére, az új technológiák használatát támogató, de azokat nem kötelezővé tévő szabályozás meghozatalára. A meglévő információs jogi keretek megtartásával ott szükséges új szabályozás, ahol az új technológia sajátosságai, használatának viszonyai azt indokolják.

7. Vámok és adók

A vámmentességről szóló Szingapúri Egyezményhez való csatlakozás előkészítéseként az állami vámok és adóterhek jelentős, meghirdetett ütemű csökkentése szükséges az infokommunikációs termékek területén. Ezzel elősegíthető az EU-felmérések által jónak ítélt hazai informatikai technikai háttér fenntartása és az EU által elvárt fejlesztés biztosítása.

8. Tartalomszolgáltatók és hálózati szolgáltatások szabályozása

Az információs piac mennyiségi és minőségi bővülése miatt világossá és egyértelművé kell tenni a hálózaton működő, különféle hozzáférés- és tartalomszolgáltatók felelősségi viszonyait az általuk nyújtott információs szolgáltatások technikai minőségére, sávszélességére, tartalmára, elérhetőségére, relevanciájára, auditáltságára vonatkozóan.

Tézisek - magyarázatok - feladatok

I. Gazdasági kihívások és a munka új világa

1. Infokommunikációs eszközök és gazdasági növekedés

Tézis

Magyarország GDP-növekedése az átlagos európai növekedésnél magasabb, amelynek tartós fenntartása csak a high-tech iparnak a jelenleginél nagyobb mértékű fejlesztésével, a high-tech technológiáknak és termékeknek a jelenleginél meghatározóbb alkalmazásával biztosítható. A fejlődés további feltétele az információs és kommunikációs technológiai (ICT) eszközök gyártásának, forgalmazásának és a kapcsolódó infrastrukturális beruházásoknak kormányzati eszközökkel is történő ösztönzése. Az ICT elterjedését egyes területeken - pl. hátrányos helyzetű körzetek, lakossági rétegek esetében - kormányzati szinten kiemelten kell támogatni.

Magyarázat

A GDP növekedési üteme erős kölcsönhatásban van az információs társadalom kibontakozásával: a gazdasági növekedés alapokat biztosít az információs társadalom infrastruktúrájának kialakulásához, a kibontakozó információs társadalom viszont új technológiákkal és új piaci területek megnyitásával jelentősen hozzájárul a gazdasági fejlődés ütemének növeléséhez. A kedvező kölcsönhatás csak kiegyensúlyozott feltételek mellett jön létre, amit tudatos fejlesztéspolitikával lehet elérni. A társadalom fejlődése szempontjából kívánatos, tartósan kedvező kölcsönhatás fenntartása kormányzati eszközökkel elősegítendő. Az alkalmazható kormányzati eszközök a szabályozástól a stratégiai elvekre épülő gazdasági preferenciáig igen széles körűek lehetnek.

Az információs társadalom a kapcsolódó régiók együttesében képes folyamatosan fejlődni, mert az esetleg csak sziget jellegű fejlődés jelentősen csökkenti az információs társadalommal velejáró hatékonyságnövekedés ütemét. Ez a szabály egyaránt érvényes az országokon belüli és a nemzetközi régiókra is. Magyarországon már ma is érezhetők az egyes régiók közötti eltérések, különösen a keleti és a nyugati régiók között, de az infrastruktúra területén jelentős eltérés tapasztalható a főváros és a vidék között is. A régiók fejlettségi eltérései még szembetűnőbbek, ha a hazánkat körülvevő nemzetközi régiót vizsgáljuk. Az Európai Unió államainak jelentős részében az információs társadalom infrastruktúrája lényegesen fejlettebb, mint a kelet-európai államokban. Ezek a fejlettségbeli eltérések lassítják a fejlődés ütemét, és kedvezőtlenül hatnak a gazdasági kibontakozásra is. A kormányzat feladata, hogy nagy gonddal segítse a lemaradt régiók felzárkózását, és igyekezzen lépést tartani a szomszédos fejlett országok fejlődésével, elősegítve ezzel nemzetközi versenyképességünket.

A régiók közötti kiegyensúlyozott fejlődés kialakítása azonban nem lassíthatja az élenjáró területek fejlődését, ezért olyan szabályozás kialakítására célszerű törekedni, mely a lemaradtak felzárkózását segíti anélkül, hogy az kedvezőtlenül érintené az élenjárókat.

Feladatok

1. A kormányzat fő feladata az alkalmazás elterjedéséhez a fogadókészség feltételeinek elősegítése közvetett és közvetlen eszközökkel, így különösen a mintaadással, szervezéssel, saját ez irányú tevékenységgel, mintarendszerekkel, preferenciákkal és a kapcsolódó - EU-konform - jogi környezet kidolgozásával és bevezetésével.
2. Az informatikát, mint húzóágazatot, politikai és gazdasági szinten el kell ismerni, és ki kell dolgozni azt a preferenciarendszert és az arról tájékoztatást nyújtó szolgáltató rendszert, amely tartós fejlődését elősegíti.
3. Az infokommunikációs eszközök gyors műszaki elévülése miatt elő kell segíteni ezek cseréjének lehetőségét, illetve többszintű társadalmi hasznosítását,

beleértve a környezetvédelmi aspektusokat.

4. A kormány dolgozzon ki speciális régió- felzárkóztatási programot az információs infrastruktúra és az infokommunikációs eszközök alkalmazásának területén lemaradt régiók támogatására.

5. Az országos statisztikai rendszert módosítani kell olyan módon, hogy lehetőség legyen az informatikai ágazat teljes körű (termelés, szolgáltatás, beruházás, import-export) fejlődésének követésére.

6. Kormányzati szinten ki kell dolgozni az infokommunikációs eszközök gyártásához, alkalmazásához, szolgáltatásához kapcsolódó kutatásfejlesztési tevékenységek támogatását, beleértve az alapkutatási vonzatokat is.

2. Műszaki és társadalomtudományi kutatás és fejlesztés

Tézis

Az információs társadalom kialakulásának kezdeti szakaszában kívánatos, hogy az állam a kutatás és fejlesztés (K+F) területén vállaljon meghatározó, kezdeményező szerepet. A gazdasági diplomácia segítségével el kell érni, hogy a Magyarországra érkező működő tőke az informatika területén a korszerű eszközök (hardver, szoftver stb.) átvétele és alkalmazása mellett e terület K+F tevékenységébe is bekapcsolódjon. Az állami K+F bázisok működtetése mellett a kormányzat kezdeményezze a multinacionális cégek magyarországi kutatóbázisainak létrehozását ösztönző szabályozási környezet megteremtését. Állami szinten preferálni kell a hazai és nemzetközi társadalmi kutatásokat az infokommunikációs eszközökhöz kapcsolódóan.

Magyarázat

Az információs társadalom technológiai, technikai alapjainak megteremtéséhez jelentősen fejleszteni kell a magyar informatikai és távközlési hálózatot, amihez a megfelelő mennyiségű eszköz és szolgáltatás mellett elengedhetetlen az új technikák, technológiák társadalmi fogadását, hatásait előkészítő hazai K+F tevékenység és az ismeretterjesztő munka.

A Magyarországra érkező működő tőke többsége a gyors megtérülésre összpontosít, ezért jelentős gazdasági diplomáciai tevékenység szükséges ahhoz, hogy a multinacionális cégek a Magyarországon megvalósítható K+F tevékenységben is a befektetett tőkéjükkel arányos részt vállaljanak.

Megfelelő állami ösztönzéssel tovább kell bővíteni a multinacionális vállalatoknál kialakulóban lévő, magyar szellemi kapacitásokat hasznosító K+F bázisok építését.

A magyar műszaki értelmiség képességeinek hasznosításában célszerű, ha az állam példamutatóan élen jár a K+F bázisok működtetésével.

Állami szinten kezdeményezni és preferálni kell az infokommunikációs eszközök alkalmazását és befogadását vizsgáló társadalmi kutatásokat.

Feladatok

1. Meg kell teremteni azt a gazdasági környezetet, amely már az információs társadalom kezdeti szakaszában a magyar szellemi kapacitásokat hasznosító, állami K+F bázis fenntartását biztosítja.
2. A multinacionális vállalatok magyarországi K+F tevékenységét jogszabályban biztosított ösztönzőkkel serkenteni kell.
3. A magyar műszaki szellemi kapacitás elismertségének fenntartása céljából elő kell segíteni az egyetemek, egyetemi tanszékek és más szervezeti egységek kutatóbázisainak fejlesztését.

3. A távközlés

Tézis

Az információs társadalomban a távközlés fogalomköre kibővül, és magában foglalja mindazokat az eszközöket és szolgáltatásokat, amelyek az infokommunikáció elemeinek együttműködését biztosítják. Az információs társadalom egyik jelentős infrastruktúrája a távközlési hálózat, amelynek fejlődése, s amelyhez való általános hozzáférés szükséges feltétele a sikeres jövőnknek. Ehhez szükséges a távközlési verseny minél nyíltabbá tétele, nyílt, az államtól független piaci felügyelet létrehozása és fenntartása, s olyan jogalkotói magatartás, amely elősegíti a gyorsan változó technológiák megvalósítását a hálózat bővítésében.

Magyarázat

Az információs társadalom szupersztrádáinak kialakítása a legalapvetőbb távközlési hálózatok gyors és korszerű kiépítésével kezdődik, és az egyre fejlettebb hálózatok folyamatos bővítésével folytatódik. Az informatikai bázisok és az azokat összekötő távközlési szupersztrádák képezik a mostanában sokat emlegetett digitális idegrendszer alapját.

A távközlési hálózatok kiépítése mindenekelőtt gazdasági kérdés, és egyre inkább a szabad piac által vezérelt folyamattá kell válnia, de ezt a kormányzatnak megfelelő szabályozással és ösztönzéssel is elő kell segítenie. A távközlési hálózat lényege a nemzetközi együttműködés, hiszen a hálózatok kötik össze a szomszédokat, az országokat és a földrészeket.

Az európai és bizonyos hazai példák is azt mutatják, hogy a távközlési hálózatok fejlődését és ezzel összefüggésben a távközlési szolgáltatások fejlődését jelentősen felgyorsítja a piaci verseny tartós biztosítása. A szolgáltatók közötti verseny képes elősegíteni a legkorszerűbb technológiák gyors bevezetését, a

szolgáltatási választék bővülését, valamint a tarifák kedvező alakulását. Magyarország az utóbbi években ezen a területen jelentős fejlődést tudott elérni, melynek sikeres folytatásához elengedhetetlen egy új szabályozási elveken alapuló, új, egységes hírközlési törvény mielőbbi elfogadása.

Feladatok

1. A kormány az egységes hírközlési törvény kidolgozásával adjon új lendületet a magyar távközlési infrastruktúra továbbfejlesztésének.
2. A kormány a hírközlési piac szereplőitől származó költségvetési bevételek egy részét az új távközlési technikák gyors elterjedésének elősegítésére használja fel.
3. A távközléssel összefüggő törvényalkotásba az informatikai vállalkozókat aktívan be kell vonni.

4. A kisvállalkozások bekapcsolódásának támogatása

Tézisek

Az állam feladata a technikai eszközök elérésének elősegítése, a mikro-, kis- és középvállalatok esetében alkalmanként kedvező hitelkonstrukciók meghirdetése, az alaptevékenységük ellátásához szükséges korszerű eszközök beszerzéséhez pályázatok kiírása, az országrészek közötti egyenlőtlenségek csökkentése, az eszközök kezelésének és felhasználásának oktatása, bemutatása, valamint hozzáértő segítő személyzet biztosítása. Meg kell határozni a vállalkozások által igénybe vehető tartalmi alapszolgáltatás szintjét, és azt az államnak szabályozással, kedvező feltételek biztosításával kell segítenie.

Magyarázat

A kormányprogramban kiemelt szerepet kapnak a hazai mikro-, kis- és középvállalatok piaci helyzetének érdekében teendők. E vállalkozói kör számára - az EU-csatlakozási törekvéseket is figyelembe véve - a tartós piacon maradás csak a korszerű infokommunikációs eszközök ismerete és alkalmazása révén valósulhat meg. Mind a hazai, mind a nemzetközi piaci információk egyre jelentősebb része ezen formában lesz gyorsan és hatékonyan elérhető, a multinacionális vállalkozások, amelyeknek beszállítói lehetnek e cégek, ezen eszközökön keresztül bonyolítják le a mindennapi termelési, szállítási ütemezéseiket pénzügyi tranzakcióikat. A kisvállalkozások számára a jelenlegi hitelkonstrukciók nem részesítik előnyben a korszerű technikákra, technológiákra vonatkozó beruházásokat, bankok csak pénzügyi szempontok alapján döntenek. Fontos lenne ezért a kormány által támogatott, célzott tartalmú - az infokommunikációs eszközök beszerzésére és alkalmazására vonatkozó - pályázat kiírása.

Az EU-felmérések szerint a közigazgatással kapcsolatos információk hiánya negatív hatással van a kis- és közepes vállalkozásokra, amelyeknek nincs módjuk arra, hogy a megfelelő információkat különböző forrásokból begyűjtsék. Ezen információk elérhetősége kulcsfontosságú a kialakulóban lévő hazai és később

párhuzamosan megnyíló EU-szintű elektronikus közbeszerzésekben való részvételhez.

Az infokommunikációs eszközök ismerete és alkalmazása a kisvállalkozók körében jelenleg egyenlőtlenségeket mutat az ország különböző részei között. Ennek feloldása csak részben oldható meg az eszközök beszerzésének támogatásával, emellett a szervezett oktatásra - például kamarák, iskolák, felnőttoktatási centrumok bevonásával - is szükség van.

A kisvállalkozások teljes körétől nem várható el, és nem is szükséges ezen eszközök teljes körű használatának ismerete. Szükséges azonban, hogy tudják - az állami és üzleti elektronikus szolgáltatások és ügyintézés kiépülésével összhangban -, hogy melyek azok az „ügyintézési”, információszolgáltatási lehetőségek, amelyek számukra ilyen módon is rendelkezésre állnak.

Ezen új formában történő információszerzés, esetenként közlés, illetve ügyintézés elterjedése akkor lehetséges, ha az egyének igényeit megértő, velük egy nyelven beszélni képes ügyintézők segítik elő ezen folyamatokat.

Az országosan egységesen elterjedő infokommunikációs pontok álljanak a kisvállalkozások rendelkezésére is.

Feladatok

1. Programot kell kidolgozni a kis- és középvállalatok részére, hogy alkalmassá váljanak az állami adatvagyon megismerésére és elérésére, továbbá az EU-kapcsolódásból fakadó új, az áru szabad áramlásához kapcsolódó jogszabályok megismerésére saját üzletmenetük fellendítése érdekében. Továbbá ismerjék az infokommunikációs eszközök előnyeit, és a különböző elektronikus szolgáltatásokat, amelyek alkalmasak saját üzleti tevékenységük serkentésére, elektronikus üzletvitelük kialakítására.

2. Elő kell segíteni, hogy a mikro- és kisvállalatok üzleti alapon igénybe vehessék az infokommunikációs pontok eszközparkját és szolgáltatását.

5. Távtevékenységek szabályozása

Tézis

Az információs társadalomban egyre általánosabbá válnak a távtevékenységek, amelyek feleslegessé teszik a fizikai jelenlétet és az egyidejűséget. E tevékenységek új szemléletű szabályozására van szükség.

Magyarázat

A távmunka és távoktatás számos olyan új kérdést vet fel, amellyel azok tömeges elterjedése előtt feltétlenül foglalkozni kell. A munkára és az oktatásra

vonatkozó törvényeket ki kell terjeszteni a távmunkára és a távoktatásra is. Természetesen nemcsak a távmunka és távoktatás szabályozási kérdéseivel kell foglalkozni, hanem minden olyan tevékenység szabályozásával, melynek végzési körülményeiben az információs társadalom alapvető változásokat hoz.

A távközlési eszközök közbeiktatásával végzett tevékenységek szabályozása szinte csak a nemzetközi régió szintjén képzelhető el eredményesen, hiszen ezek a tevékenységek nem ismernek határokat. Az Európai Unió, a maga tapasztalataival, jelentősen felgyorsíthatja ezt a tevékenységet az újonnan belépő országok területén is.

A távmunka és távoktatás kedvező hatásai mellett számolni kell az e területen megjelenő visszaélési lehetőségekkel is.

Feladatok

Ki kell dolgozni, a hazai és nemzetközi jogi rendszerrel összhangba kell hozni az elektronikus hálózaton keresztüli munkavégzés, tanulás, szolgáltatás jogi kereteit a vállalkozói érdekképviseletekkel egyeztetett módon.

6. A munka világának átalakulása

Tézis

Az új információs és kommunikációs technológiák elterjedésével, a tudás felértékelődésével a munka világa alapvetően átalakul. Új foglalkozási kategóriák megjelenése várható, amelyek figyelemmel kísérése és vizsgálata szükséges. A munkavégzés formái az időben és térben kötött formáktól a kötetlenek felé mozdulnak el. Jelentősen megváltozik, összemosódik a „szabadidő-tanulás-munkaidő” időmegoszlása, rétegenként eltérő módon. Jelentősen változik a „nemzeti munkaidőalap”.

Magyarázat

Az infokommunikációs eszközök a tanulás, a munka új formáit teszik lehetővé, munkaköröket szüntetnek meg, mások tartalmát megváltoztatják, és újakat hoznak létre. A távmunka, távoktatás és távtanulás időben és térben a megszokott kötöttségektől eltér, ezért a hagyományosan értelmezett fogalmak jelentéstartalma bővül, ezt az átalakulást a törvényi szabályozásnak is követnie kell. Eddig a munkavállalók számára törvény biztosította a minimális szabadságot, a munkaidőn túli munkavégzésért, az éjszakai munkáért bizonyos pótlékokat. E fogalmak a távmunka esetén - amikor esetleg az „éjszaka” a munkaadó és a munkavállaló számára nem azonos időben van, a munkaadó nem korlátozza a munkavállalót szabad idejének kiválasztásában, csak a feladat elvégzésének véghatárideje kötött - jelenleg jogilag nem értelmezhetőek.

Egyes munkakörök a hagyományosnál mélyebb szakmai tudást igényelnek, mások feladatai rutinszerűvé válnak az új eszközök megjelenésének hatására,

élettartamuk lerövidül.

E változásokat az oktatási rendszer minden szintjén figyelembe kell venni.

A távmunka és távtanulás lehetőség a kistérségben lakók, a fogyatékosok számára a teljesebb élet kialakítására, mind az érdemi tevékenység, mind az új emberi kapcsolatok, mind az anyagi helyzetük javítása révén.

E lehetőségek ugyanakkor felvethetik az elidegenedés veszélyét is, a közösségektől távoli, közvetlen emberi kapcsolatokra nem kényszerülő - attól elzárt - munkavállaló lassan „leszokhat” az általános perszonális kapcsolatokban szokásos viselkedésmódról. Fontos feladat ezek feloldása, a valós emberi kapcsolatok, közösségek kialakítása és működtetése a munkavállalók számára.

Feladatok

1. A Munka Törvénykönyvét át kell dolgozni, figyelembe véve a távmunka megjelenését és az ehhez kapcsolódó EU-irányelveket.
2. Jogilag szabályozni kell a távmunka országon belüli, de különösen országhatártól független megjelenéséhez kapcsolódó - adó, szerzői jog stb. - feltételeket, amelyeket a magyar jogrendnek az EU-val harmonizáltan követnie kell. Ezt a szabályozást úgy kell elvégezni, hogy megmaradjon a lehetőség az EU-n kívüli országokkal való együttműködésre is.

7. Távmunka

Tézis

A település- és országhatároktól függetlenné váló munkavégzés a munkaadó számára szélesebb munkavállalói kínálatot nyújt, így nőhetnek a minőségi - tudásbeli - elvárások, másrészt a magasan képzett munkavállaló gazdagabb munkavállalási lehetőségekkel találkozik. A szellemi tevékenységek terén kibontakozó távmunka - a fejlődés ütemét követve - át fogja hatni az ipari és mezőgazdasági termelőmunka irányítását is. E változásokat a hazai munkajognak - összhangban az EU jogharmonizációs követelményeivel - követnie kell.

Magyarázat

A korszerű infokommunikációs eszközök lehetővé teszik, hogy település- és országhatárok fizikai átlépése nélkül, az egyén más országból (kontinensről) kapott megrendelést teljesítsen. Ez a munkavállalók számára az EU-ban alapvetően elfogadott szabad munkaerő-áramlásnak egy új lehetősége, amikor „csak” a munka eredménye, s nem a munkaerő áramlik.

Az új technológiák lehetőséget biztosítanak a nyelvtanilag, szakmailag felkészült munkavállalók számára határokon túli munkalehetőségek megismerésére és az ily módon felajánlott munkahelyek közötti választásra is.

Az Európai Bizottság létrehozta az EURES hálózatot, amely az EU-tagországok számára lehetőséget biztosít a munkahely-nyilvántartó adatbázisuk összekapcsolására. A rendszer elősegíti a munkavállaló és munkaadó közvetlen kapcsolatának kialakítását, valamint távmunkavállalás esetére is információt nyújt. Magyarország EU-tagsága esetén ez a szolgáltatás rendelkezésre áll, amire munkaadói és -vállalói, valamint szabályzási oldalról fel kell készülni.

A munkaerő-közvetítésnek új irányt ad a távmunka elterjedése, ennek hazai szolgáltatói a kistérségek számára a teleházak lehetnek.

A távmunka elterjedése a munka világával kapcsolatos valamennyi szabályozási területen új, megoldandó feladatokat vet fel, melyekre a kormányzatnak kiemelt figyelmet kell fordítania.

Feladatok

1. A hazai munkanélküliek és munkahely-változtatók elhelyezkedését elő kell segíteni az infokommunikációs rendszerekkel, az e célra létrehozott adatbázisokkal.
2. A hazai munkavállalóban tudatosítani kell, hogy egyes tevékenységek körében az infokommunikációs eszközök alkalmazásával a Magyarország területére nem lépők is érdemi vetélytársaik lehetnek bizonyos munkahelyek megszerzésében.
3. Fel kell készülni az európai uniós munkahely-adatbázisokhoz történő kapcsolódásra, azok hasznosítására.
4. Komplex kutatás keretében meg kell vizsgálni a foglalkoztatási kategóriák átalakulását és újfajta struktúráját, a távmunka, a távtanulás, az oktatás, a képzés összefüggéseit és egymásra hatását, külön kutatást kell kezdeményezni a munkavállalók fogadókészségére a távmunkavégzés területén.

8. A távmunka mint gazdasági szükségszerűség

Tézis

A jól szervezett távmunka hosszú távon, számos területen gazdasági szükségszerűség, amely az egyén számára nem mindig kedvező. A hazai és nemzetközi távmunka területén mind az alacsonyabb tudású, mind a magasan kvalifikált munkavállalók részvétele jellemző. A távmunka térhódítása várhatóan új elemeket hoz mind a családi kapcsolatokba, mind a társadalmi munkamegosztás rendszerébe.

Magyarázat

A távmunkának számos területen lényeges előnyei vannak a munkahelyi munkával szemben, mely előnyök a gazdaságosság növelését eredményezik. A tőkehasznosulás szempontjából a távmunka mint gazdaságos befektetés jelentkezik. Jelentős a társadalmi szokások alakítására gyakorolt hatása. A távmunkában részt vevők kikerülnek a napi közlekedési forgalomból, a munkahelyre és haza utazás idejét és költségét más hasznos dolgokra lehet fordítani. Az otthon dolgozók családi kapcsolata átalakul, hiszen lényegesen több időt töltenek el a családi körben, mint azok, akik rendszeresen bejárnak a munkahelyükre. A távmunka lehetőséget teremt esetenként a munkaidő rugalmas beosztására, így az egyének többet foglalkoznak közvetlen környezetük fejlesztésével, szépítésével.

A távmunka új utakat nyit a munkaerő-gazdálkodás területén, hiszen a munkát, illetve a munkaerőt keresők egyaránt több lehetőséget kapnak igényeiknek megfelelő partnerek megtalálására. Az alacsonyabb képesítésű munkaerő a jól szervezett távmunkára gyorsan betanítható, és a nagy földrajzi területeken elszórtan jelentkező munkaerő is gazdaságosan alkalmazható; a távmunkával történő ellátásuk azért is gazdaságos, mert az információs társadalom fejlett távközlési infrastruktúrája a kapcsolatokat jelentősen leegyszerűsíti. A távmunka lehetősége sok előnyt jelenthet a magasan képzett munkaerő számára is.

A távmunka az egyén számára jelentheti az új, tartós munkahely megteremtését, de korlátozhatja társadalmi kapcsolataiban.

Feladatok

1. A távmunka kedvező gazdasági és társadalmi hatása mellett káros hatásokkal is számolni kell, ezért a tömeges alkalmazást feltétlen előzetes hatásvizsgálatoknak kell megelőznie.
2. Kormányzati intézkedésekkel elő kell segíteni a munkahelyteremtő távmunka lehetőségeinek biztosítását.
3. Kutatási tevékenység keretében elemezni kell a távmunka hatását az egyes társadalmi rétegek kulturális szokásaira, társadalmi kapcsolataik alakulására.

9. Az agrárgazdaság informatikája

Tézis

Az agrárgazdálkodás és az élelmiszeripar területén az EU-csatlakozás előnyeinek minél hatékonyabb kihasználása miatt kiemelt fontosságú az informatika szakszerű fejlesztése. Az EU által is megkövetelt eredetvizsgálatot biztosító, egyedig visszavezethető követési rendszer az elektronika és az informatika eszközeivel bevezethető és elvárható - különböző differenciált állami támogatásokkal. Az informatikára alapozva lehetőség van a túltermelés-hiány ciklikussági hullámainak lapítására, a lánckereskedelem szerepének csökkentésére. A kormány a föld- és terméknilyvántartás digitalizálásával hozzájárul a mezőgazdaság versenyképességének növeléséhez.

Magyarázat

Az EU által megkövetelt bizonylatolási rend és ezeknek a piac által igényelt időn belüli megteremtése elképzelhetetlen lenne informatikai eszközök igénybevétele nélkül. A piacra jutáshoz a fentiek mellett egy naprakész keresleti-kínálati adatbázis fenntartása is szükséges, mivel az ágazatban világviszonylatban jelentős a túltermelés. A piacra jutást gyakran akadályozzák ideiglenes, feltételekhez kötött korlátozásokkal, amely feltételek teljesítéséhez a normális ügymenetnél is szigorúbb eredettanúsítási, fertőzésmentességi, szennyezésmentességi bizonylatok bemutatása szükséges.

Az EU követelményeinek minél jobb megfelelés ezen a téren elemi érdeke az országnak, hiszen az EU teljes költségvetésének jelentős részét a mezőgazdaság támogatására fordítják. Mivel Magyarország jó termelési adottságú, az így befolyó pénz a külgazdasági egyensúly egyik alappillére lehet.

A naprakész, bárki által könnyen elérhető földnyilvántartás segíti a hatósági feladatok ellátását, a törvényeknek megfelelő földpiac és támogatási rendszer kialakulását. A terméknnyilvántartás digitalizálása kifelé versenyelőnyt jelent, a belső szabályozás számára pedig a piac megfelelő, modelleken alapuló szabályozásának lehetőségét. A megfelelő adatokon alapuló szabályozástól várhatjuk, hogy csökkenti a jelenlegi ciklikus túltermelési válságok számát és volumenét, a gazdálkodók számára kiszámíthatóbbá teszi a piacot.

A mezőgazdasági termelőket egyik legkedvezőtlenebbül érintő jelenség, hogy a lánckereskedelem következtében a nyereség nagy része a különböző kereskedőknél realizálódik. A lánckereskedelem alapja a kereskedők információs monopóliuma. Ezt az informatika eszközeivel oldani lehet. Kívánatos, hogy a mezőgazdaságból élők is kapják meg az alapképzést, hogy az információs társadalommal kapcsolatos előnyökkel élhessenek.

Feladat

1. A kormányzatnak ki kell dolgoznia az agrárium egységes nyilvántartó rendszerét, amelyre építve az eredettanúsítást, a termelés szabályozását és a kereskedelem befolyásolását objektíven, hatékonyan és gyorsan lehet végezni.
2. Ki kell dolgozni a digitális földnyilvántartást és az ehhez tartozó adatszolgáltatási kötelezettséget.

II. A tudásszerzés szükségszerűsége és új módjai

Tézisek az információs társadalomról

1. Tudástőke

Tézis

A fejlődés felgyorsulása folyamán a tudás minden eddiginél jobban felértékelődik. A tudás szinte tőkeként, tudástőkeként jelenik meg, aminek megszerzése, gyarapítása és alkalmazása sajátos „iparágga” válik. Polgáraink sikeres bekapcsolódása és részvétele ebbe a már létező és fejlődő „tudásiparba” csak tudatos felkészüléssel valósítható meg. Az új követelményeknek megfelelő tudás megszerzéséhez és „kamatoztatásához” új oktatási és továbbképzési intézményrendszerre van szükség.

Magyarázat

Az információs társadalomban a tudás minden eddiginél jelentősebb szerepet kap. A szinte korlátlan mennyiségben ránk zúduló információ egyrészt jó alapot ad a tudás bővítéséhez és megújításához, másrészt megnehezíti az információ valóságának, értékének helyes meghatározását, sőt magát az információk közötti eligazodást is.

Az információs társadalom infrastruktúrájának, szolgáltatásainak gyors fejlődése a tudáselévülés relatív felgyorsulását hozza magával.

A tudás megszerzése és hasznosítása egyre erősebb önálló üzletágként jelenik meg, és ezzel párhuzamosan a szellemi termékek versenye mind erőteljesebb lesz. A tudásszerzés általános módszerei és lehetőségei kiszélesednek, de a tudáselévülés felgyorsulása miatt a napról napra megújítandó tudásunkat egyre nagyobb ráfordítással szerezhetjük meg.

A tudásszint fenntartása különösen fontos a fejlesztés területén dolgozók számára, mert e területen az elévülési folyamatok még gyorsabbak lesznek, és megfelelő szinttartás nélkül a hagyományosan kiemelkedő magyar szellemi erőforrás gyorsan háttérbe szorulhat, leértékelődhet.

A korszerű tudásszint megszerzéséhez és fenntartásához az idegen nyelvismeret - elsősorban angol - elengedhetetlen. A nyelvi képzés területén az utóbb időben jelentős fejlődés tapasztalható, de a tömeges képzés területén még sokat kell tenni. Lehetőségeinket növeli mind az EU-n belüli és azon kívüli országok nyelvének s kultúrájának ismerete.

Az iskolai és felnőttoktatást egyaránt új alapokra kell helyezni annak érdekében, hogy a gyorsan változó ismeretanyag elsajátítása és alkalmazása széles körben folyamatosan biztosítható legyen.

A kívánatos tudásszinttől való lemaradás lavinaszerűen leszakadásra kényszeríti azokat, akik nem lesznek képesek bekapcsolódni a tudásszint fenntartását biztosító folyamatokba. Az információs társadalom egyik legnagyobb veszélye éppen a tudáskülönbség alapján történő leszakadás, rétegződés. Azon társadalmi rétegek számára, amelyek tudásukat nem képesek rendszeresen megújítani és azt hasznosítani, beszűkülnek és társadalmilag leértékelődnek a munkalehetőségek.

Feladatok

1. A kormánynak mielőbb ki kell dolgoznia egy új oktatási formát, mely intézményes rendszerben képes az információs társadalom megkövetelte ismeretek gyors és széles körű megismertetésére.
2. A tudásipar építésében szerepet játszik az ország kutató-oktató intézményeit kiszolgáló, illetve összefogó Nemzeti Információs Infrastruktúra-fejlesztési (NIIF) program továbbfejlesztése.

2. A tudásátadás reformja

Tézis

Az információs társadalom tudásalapú társadalom, ezért a tudásszerzés és -átadás kiemelkedő jelentőséget kap. Az új módszerek és eszközök alkalmasak magas szintű tudás átadására, és szervesen beépíthetők az oktatás folyamatába. E módszerek elterjedésének alapvető feltétele az erre felkészített pedagógusok megnyerése.

Magyarázat

A kormányok az elmúlt időszakokban jelentős erőket fordítottak a közoktatás területén a számítástechnikai kultúra elterjesztésére. A befektetett anyagi tőke tudás formájában történő hasznosulását nehezíti, hogy az érdemi közreműködők, a pedagógusok felkészítése elmaradt. A telepített rendszerek így gyakran a lehetőségekhez képest kihasználatlanok. A számítástechnikai berendezéseket mint oktatási eszközöket - a különböző, nem számítástechnikai tantárgyak oktatása keretében - jellemzően eddig nem kellő mértékben alkalmazzák.

A felhasználáshoz az eszközpark fejlesztése mellett elengedhetetlen az oktatási rendszer, az oktatási módszerek reformjának és a pedagógusok érdekeltté tételének kialakítása is. Kiemelt szerepet kell kapnia a minőségbiztosításnak.

A számítástechnikai és a többi infokommunikációs eszköz tudás-, készségátadási lehetőségeiről hazai kutatásokat kell végezni, illetve meg kell ismerni és hasznosítani kell az e téren eddig elért nemzetközi eredményeket a közoktatásban.

Feladatok

Az információs társadalomhoz kapcsolódó oktatási-képzési-átképzési irányelvek részét képezi többek között:

1. Meg kell teremteni szakmai viták és egyeztetések céljából azokat a szakmai fórumokat, amelyek lehetőséget biztosítanak a pedagógusok széles körének, hogy saját szakterületükhöz kapcsolódva megismerjék az infokommunikációs eszközök használatát és hasznosíthatóságát.

2. Kutatásokat kell kezdeményezni annak érdekében, hogy az infokommunikációs eszközök és módszerek milyen korosztály számára, milyen tartalmú és szintű tudás átadására alkalmasak, használatuk hogyan építhető be szervesen az oktatási folyamatba, és mikor szükséges a hagyományos interperszonális oktatási formák alkalmazása. E kutatások eredményeit vissza kell csatolni az oktatási gyakorlatba.

3. Ki kell dolgozni a pedagógusok érdekeltségi rendszerét, hogy az infokommunikációs eszközökkel kapcsolatos anyagaikat, tapasztalataikat megosszák, az ehhez kapcsolódó továbbképzésekben részt vegyenek.

3. A társadalom egészére kiterjedő oktatás

Tézis

Az oktatás, képzés, felnőttképzés egyik kiemelten fontos feladata a felkészítés az információk özönének fogadására, kezelésére. Ennek keretében magas szintű általános műveltség, informatikai készség, a valós és a virtuális világ szétválasztásának, valamint az adott szakterületen a releváns és irreleváns információk kiválasztásának képessége kiemelten fontos. Az oktatásában meg kell jelenniük az információszerzés és -használat új lehetőségeire és problémáira, a közvetítők tevékenységére, a felhasználó befolyásolási lehetőségeire és a nem kívánt befolyás elkerülésére vonatkozó ismereteknek.

Magyarázat

Az információs társadalom áldása és átka a rendelkezésre álló, szinte határtalanul sok információ. Az információözön megfelelő kiválasztási módszer és eszköz nélkül ártalmasabb, mint a kevés, de kezelhető információ. Az információözön hasznosítását kiemelten tanítani kell minden lehetséges fórumon és intézetben, iskoláskorban és felnőttkorban egyaránt. Ezen a területen nagy felelősség van a felnőttképzést szervezők vállán, hiszen a felnőtt korosztály jelentős része az új módszerek és ismeretek befogadására kevésbé nyitott. A tanításnak és oktatásnak egyaránt ki kell terjednie az informatikai ismeretekre és a speciális módszerek és eszközök ismeretére. Az információs rendszereket úgy kell kialakítani, hogy a kevésbé járatos egyének is kellő biztonsággal el tudjanak igazodni bennük, és könnyen hozzájuthassanak az őket érdeklő információhoz. Ki kell dolgozni azokat a módszereket, melyek segítenek az egyre gyakrabban alkalmazott virtuális módszerekben történő eligazodásban.

Az információs társadalom egyik legjelentősebb veszélye a megalapozatlan vagy szándékosan félrevezető információk okozta befolyásoltság. A nem kellően felkészült embereket viszonylag könnyen félre lehet vezetni valósnak látszó információkkal. Ennek elkerülése céljából a lehető legszélesebb körben ki kell dolgozni az információhitelesség ellenőrzési lehetőségeit, és azokat népszerűsíteni kell.

Ezen a területen nagy felelőssége van a kormánzatnak, hiszen ezeknek a módszereknek és eszközöknek jelentős részét a kormánzatnak kell kidolgoztatnia, és bevezetésüket, használatukat folyamatosan biztosítani.

A kormányzat mellett jelentős szerep hárul a civil szervezetekre is, amelyek megfelelő akcióikkal és speciális eszközeikkel támogathatják ezeknek a módszereknek a gyors elterjedését és folyamatos megújításukat.

Feladatok

1. Az információs társadalomhoz kapcsolódó oktatási-képzési-átképzési irányelvek részét képezi többek között:

- a képzési és foglalkozási kategóriák folyamatos vizsgálata és korrekciója;
- a valós és virtuális világ megkülönböztetésének képessége;
- az informatikai eszközök széles körű használatát bemutató tananyagok készítése és propagálása ;
- a civil szféra bekapcsolódási lehetőségei a társadalom egészére kiterjedő oktatásba;
- a felnőtt lakosságnak az információs társadalomra történő felkészüléséhez szükséges társadalmi szintű oktatás feltételei.

2. Az önkormányzatok vállaljanak kezdeményező szerepet a felnőtt lakosság továbbképzésében, tájékoztatásában.

4. Az életen át tartó tanulás

Tézis

Az információs társadalom mint a tudás társadalma általánossá teszi az életen át tartó tanulás szükségességét. A létrejövő új infokommunikációs kultúra új eszközöket, formákat és módszereket teremt az életen át tartó tanuláshoz.

Magyarázat

Az információ mennyisége és változásának sebessége a megszerzett ismeretek gyorsuló elévülését idézik elő, ami az iskolai képzésből frissen kikerülőket és a felnőtt korosztályt egyaránt érinti. A megszerzett iskolai végzettség gyakorlati használhatósága általában két, három évenként feleződik, ami azt jelenti, hogy szinte egész életünkben arra leszünk kényszerülve, hogy újabb és újabb ismereteket szerezzünk, azaz általánossá válik az életen át tartó tanulás. Az életen át tartó tanulás a maitól alapvetően eltérő módszerek alkalmazását követeli meg az iskolai, intézményi oktatástól és az önképzéstől egyaránt.

Az életen át tartó tanulást ugyanakkor megkönnyítik az információs társadalom nyújtotta új lehetőségek, a távoktatás, a virtuális egyetemek és más oktatási intézmények. Az új oktatási formák és módszerek gyors elterjedése nagy feladatot ró a mindenkori kormányzatra, hogy időben megtörténjen ezek összehangolása és szabályozása a hagyományos intézményrendszerrel.

Az életen át tartó tanulás jelentős hatással lesz az életvitelre is, mert az egyfelől a munka részét, másfelől a szabad idő egy részének más formában történő igénybevétele jelenti. Kívánatos, hogy a tanulás az egész élet folyamán olyan szerves része legyen mindennapi tevékenységeinknek, mint az étkezés, a pihenés és a szórakozás.

Feladatok

1. A kormány dolgozzon ki átfogó intézkedési tervet - és azt koordinálja - az életen át történő tanulás széles körű tudatosítására és a szükséges intézményrendszer kialakítására.
2. Az információs társadalomhoz kapcsolódó oktatási, képzési, átképzési irányelvek részét képezi többek között a munkakörök átalakulásához kapcsolódó át- és továbbképzés érdekében:
  - az infokommunikációs eszközök megjelenésével várható változások figyelembevételével aktualizálandó (s folyamatosan karbantartandó) a FEOR;
  - létre kell hozni ennek figyelembevételével a foglalkoztatási térképet, és folyamatosan karbantartani, ami alkalmas 2-3 éves előrejelzésekre;
  - az előzőek alapján az Országos Képzési Jegyzéket aktualizálni kell;
  - a fenti előrejelzések figyelembevételével az át- és továbbképzési rendszerünket folyamatosan módosítani kell.
3. A közigazgatási alapvizsga részévé kell tenni az infokommunikációs eszközök ismeretét és használatuk készségét.
4. A távoktatás és a virtuális egyetemek működésének jogi hátterét összhangba kell hozni a közoktatásra, a felsőoktatásra, valamint az át- és továbbképzésekre vonatkozó jogszabályokkal.
5. Kutatást kell végezni a munkaerő szerkezeti változásainak várható átrendeződéseiről, ennek tapasztalatai alapján ki kell dolgozni az erre vonatkozó

programokat, különös tekintettel a hátrányos helyzetűekre, fogyatékosokra, pályaelhagyókra.

6. Ki kell dolgozni azokat a gazdasági és egyéb feltételeket, amelyek elősegítik, hogy a fejlett technológiával rendelkező vállalkozások és nonprofit szervezetek bekapcsolódjanak a felsőoktatásba, át- és továbbképzésbe.

7. Az oktatás és átképzés területén létre kell hozni azokat a feltételeket (hitelesség, minőség, akkreditálás), amelyek lehetőséget adnak az infokommunikációs eszközök alkalmazásának különböző szakterületre vonatkozó oktatására, át- és továbbképzésére a társadalmi, a civil szervezetek és az üzleti élet szélesebb körű, aktívabb bevonásával.

5. Az informatika oktatása

Tézis

Az informatika oktatásának az egész oktatási rendszert át kell hatnia. A közoktatásban elsősorban az eszközök és módszerek alkalmazásának ismeretét, a felsőoktatásban a különböző szakmáknak megfelelően a legkorszerűbb ismereteket kell elsajátítaniuk a diákoknak. Az oktatásnak ki kell terjednie a képzésből kimaradottak alapozó képzésére is. Elő kell segíteni a multidiszciplináris, transzdiszciplináris informatikai szaktudások létrejöttét, alkalmazását. E készségek, képességek elnyerését az át- és továbbképző rendszerek is segítsék.

Bármely diploma megszerzésének feltétele legyen a korszerű informatikai eszközök használatának képessége az adott szakterület igényeivel összhangban. Kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy az informatika humán vetületei az általános informatikai tudásnak és a szakinformatikusi ismereteknek is szerves részét képezzék.

Magyarázat

Az informatikai ismeretek és az új kommunikációs kultúra elsajátítását, mint az írástudás új formáját, minden magyar állampolgár számára ingyenesen, a közoktatás keretén belül kell biztosítani. Az infokommunikációs eszközök és szolgáltatásaik dinamikus fejlődését figyelembe véve ezen eszközök általános használatának készségét, azok szolgáltatásainak elvét és nem csak egyes eszközök konkrét működését kell tanítani.

A leszakadt rétegeknél, például a roma kisebbség viszonylatában, az adott közösségre jellemző kultúra figyelembe vételével kell az oktatás eredményességét elősegíteni.

A felsőoktatás területén az informatikához kapcsolódó képzés már célzott, az adott szakterület (például orvosi, tanári) széles alkalmazási lehetőségeire kell irányulnia. Ezen alkalmazások nemcsak a számítástechnika, hanem az elektronika, nanotechnológia információfeldolgozó, -tároló és -közvetítő funkcióin

alapszanak. A felsőoktatás területén lehetőleg minden esetben a hazai eredmények mellett a nemzetközi alkalmazásoknak és kutatási eredményeknek is oktatási tananyagként kell szerepelniük akkor is, ha az adott időszakban a vonatkozó eljárások, technológiák hazai alkalmazásának még nincsenek meg a feltételei. Ezen új szakismeretek bevezetése és a meglévő pozíciók megtartása sürgető feladat mind a természettudományi, műszaki, mind a humán felsőoktatás területén annak érdekében, hogy fiatal diplomásaink szakmai okokból ne maradjanak le nyugat-európai vagy amerikai társaik mögött.

Az informatikai ismeretek megszerzése alapfokon vagy az adott munkakörhöz illeszkedően azok számára is elengedhetetlen, akik közép- vagy felsőfokú végzettségüket ezen oktatási rendszer bevezetése előtt szerezték meg. Az ilyen célú át- és továbbképzések lehetnek az igénybevevő részére ingyenesek, önköltségi alapon, illetve üzleti formában. Ennek egyik lehetősége a kamarák, teleházak vagy más civil szervezetek bevonása e feladatok ellátásába.

Feladatok

Az információs társadalomhoz kapcsolódó oktatási, képzési, átképzési irányelvek részét képezi többek között:

- A közoktatás részét kell képeznie az informatikai eszközök és módszerek megismerésének, megismertetésének, s ezzel összhangban át kell alakítani a számítástechnikai oktatás rendszerét is.
- A felsőoktatásban az egyetemi autonómia figyelembevételével a diplomaszerzés feltételévé kell tenni az adott szakterületen az infokommunikációs eszközök alkalmazási lehetőségeinek ismeretét és az alkalmazási készséget.
- Mind a közoktatásban, mind a felsőoktatásban az adott tudásszintnek megfelelően, biztosítani kell az információs jogokra, az informatika társadalmi hatására vonatkozó szemléletmód és ismeretanyag átadását, és azok lehetőségeinek oktatását.
- Az infokommunikációs eszközök ismerete és alkalmazási módszereinek oktatása területén létre kell hozni azokat a feltételeket, amelyek lehetőséget adnak a társadalmi, a civil szervezetek és az üzleti élet szélesebb körű, aktívabb bevonására.

6. Pedagógusok át- és továbbképzése

Tézis

A pedagógusok át- és továbbképzése során tartalmi és időbeli összhangot kell teremteni a felgyorsult világ követelményeivel. A jelenlegi átképzés ciklusideje túl hosszú. Az informatika-alapismeret minden tanár számára legyen kötelező oly módon, hogy az általános, illetve szaktanári alkalmazásokhoz kötődjön. A továbbképzési program tartalmazzon monitorfunkciót és visszacsatolást mind a képzés eredményessége, mind a szakterületi tartalom javítása érdekében. A pedagógusok át- és továbbképzése elsősorban az állam feladata, melybe a magánszektor is bevonható a megfelelő követelmény- és minősítési rendszer

alkalmazásával.

Magyarázat

A fiatalok számára egyre több új ismeret, eszközelehetőség áll rendelkezésre, amelyek ismeretbővítő, készségalapozó hatásukat csak érdemben felkészült tanár segítségével érhetik el. A közoktatási törvény alapján az általános és középiskolai tanárok hétévenként kötelezően vesznek részt továbbképzésen. A továbbképzési ciklus ideje ma jóval hosszabb, mint a technika és technológia megújulása. E továbbképzések lehetőséget teremthetnének arra, hogy a tanárok az alapvető informatikai ismeretek mellett a szaktárgyuknak megfelelő speciális ismeretekkel is rendelkezzenek. Ehhez az szükséges, hogy a közoktatási törvény ne általános továbbképzést, hanem tartalmilag meghatározott képzési rendszert alakítson ki. A változtatáshoz első lépésként az infokommunikációs eszközök alkalmazásának oktatására felkészült pedagógus továbbképző bázisokat kell kialakítani.

A pedagógusok jelenleg nem érdekeltek a további terhek vállalásában. Ezért e képzést kívánatosá kell tenni szakmailag, érzékeltetve, hogy saját szaktárgyuk oktatását segíti, és a diákok számára vonzóbbá teszi a tantárgyat az új ismeretek elsajátítása és alkalmazása, és ha mód van rá, anyagi elismerés járjon az új ismeretek esetleg vizsgával is igazolt megszerzéséért. A tanárok felkészítésével együtt az alkalmazás feltételeinek kiépítése is szükséges.

A pedagógusok át- és továbbképzése elsősorban állami feladat, de a vállalkozói szféra számára jó üzleti lehetőségeket is jelenthet. Saját eszközeik, módszereik, szolgáltatásaik széles körű elterjesztését jelentős módon segíti, ha a fiatalok megismerhetik azokat. Így az át- és továbbképzésbe közvetett vagy közvetlen érdekeltségi alapon a magánszektor is bevonható. Mind az állami, mind a magán továbbképző központokat akkreditálni kell. A képzés hatékonysága és eredményessége jól szervezett monitoring rendszer alkalmazásával ellenőrizhető, a tapasztalatok alapján a rendszer folyamatosan fejleszhető.

Feladatok

Az információs társadalomhoz kapcsolódó oktatási, képzési, átképzési irányelvek részét képezi többek között:

- A pedagógusok át- és továbbképző rendszerét az infokommunikációs eszközöknek a közoktatásban történő megjelenésével összhangban át kell alakítani, figyelembe véve ezen ismeretek elavulásának gyorsaságát is.

- Ki kell dolgozni az infokommunikációs eszközök alkalmazását, alkalmazásának ismeretét elősegítő anyagokat, amelyek a pedagógusok át- és továbbképzéséhez szükségesek.

- Létre kell hozni a pedagógusok át- és továbbképző rendszerével összhangban egy monitoring rendszert, annak tapasztalatait folyamatosan hasznosítani kell.
-

7. Infokommunikációs eszközök az oktatásban és a közgyűjteményekben

Tézis

Az oktatási intézményeket infokommunikációs eszközökkel és elektronikusan kezelhető tartalommal kell ellátni központi rásegítéssel, bevonva a tanárokat és vállalkozókat is. Az informatika alkalmazását, kreatív hasznosítását az oktatás területén is ki kell alakítani. Biztosítani kell a közgyűjtemények, könyvtárak állományának digitalizálását, valamint közös katalógusrendszeren keresztül történő elérését.

Magyarázat

Az informatika új lehetőségeket nyit az oktatásban is. Ennek kihasználása az ország alapvető érdeke. Tekintettel arra, hogy az oktatási szféra külső segítség nélkül, önerőből képtelen a szükséges beruházásokra, ehhez a központi forrásokat biztosítani kell. Számítani kell a vállalkozói alapítványi finanszírozásra is. Az önkormányzatok növekvő támogatására elsősorban a kidolgozandó taneszköz- és felszerelés-jegyzékben szereplő tételek beszerzésénél lesz szükség. Hangsúlyozni kell, hogy nem csak az informatikai eszközök megvásárlása, de azok szakszerű használatba vétele és az oktatást szervesen segítő elektronikus tartalom (multimédiás oktatási anyagok, internetes honlapok) beszerzése is a feladat egyenlő fontosságú része. A megfelelő, hasznos és a tanárok által tanítási gyakorlatukba beépíthető magyar nyelvű tartalom kifejlesztése a siker egyik kulcs tényezője. Kreatív ötletekre van szükség: az új technológia segítségével egy sor kérdést másként lehet tanítani, mint eddig.

Be kell vonni a vállalkozói szférát is a finanszírozásba, hiszen egyrészt ők járnak elől az informatika gyakorlati alkalmazásában, másrészt a közérdekű feladat minél teljesebb megoldásához nem elegendők az állami források. A vállalkozói szférának is érdeke a korszerű oktatás minél gyorsabb kialakulása, az informatikai műveltségű munkaerő - és fogyasztó - tömegessé válása.

Ugyancsak elengedhetetlen a tanárok bevonása, hiszen csak az ő aktív közreműködésükkel lehet biztosítani az oktatási anyagok minőségét és gyakorlati használhatóságát. Fontos, hogy a pedagógusok ne úgy éljék meg a folyamatot, mint rájuk erőltetett új módszerek bevezetését, hanem érezzék és értsék, hogy az informatika révén hatékonyabban tudják hivatásukat ellátni.

A közgyűjtemények, könyvtárak digitalizálása az eddigieknél szélesebb rétegek számára teszi elérhetővé, egyszerűbben kereshetővé az összegyűjtött értékeket. A felgyorsult életritmus már ma sem teszi lehetővé, hogy a legtöbb ember rendszeresen könyvtárba járjon. Az új technológia lehetővé teszi, hogy otthonról vagy a munkahelyekről hozzá lehessen jutni a keresett anyagokhoz, még hozzá megfelelő katalógusrendszer használatával az eddigieknél sokkal hatékonyabban keresve az információtengerben.

Feladatok

1. Programot kell kidolgozni - pályázati lehetőségekkel, az üzleti szféra bevonásával - a közgyűjtemények digitalizálására

2. Programot kell kidolgozni a közoktatási intézmények és felsőoktatási intézmények ingyenes, más oktatási intézményeknek pedig önköltséges hozzáférésre a digitalizált közgyűjtemények eléréséhez.
3. Lásd még V/7. tézis 2. feladatát.

8. Felkészülés a változásokra

Tézis

A fejlődés eredményeként a változások dinamikája felerősödik, az emberek többsége a változások ilyen mértékű felgyorsulására, az újdonságok befogadására és kezelésére ma még nem felkészült. Az elkövetkező időszakban az oktatásnak a képességfejlesztés technikai, kommunikációs, életrendbeli területére is ki kell terjednie.

Magyarázat

Robbanásszerűen nőtt a társadalmak információtermelése és -igénye, s ennek üteme tovább gyorsul, ami egyre gyorsabb alkalmazkodásra készíti a társadalom tagjait. Szerte kell foszlatni azt a téveszmét, amely az egész kérdéskört informatikai szakkérdéssé fokozza le, s le kell küzdeni az újjal szembeni ösztönös bizalmatlanságot.

E problémák megoldása során külön kell kezelni az iskolás korból kinőtt generációkat és a most iskolába járókat. A most tanulóknak az oktatási rendszer keretein belül kell kialakítani azt a tudatot, amely természetes közegnek tekinti az információs társadalmat. Számukra a tanulási folyamat szerves részévé kell tenni az információs társadalom tartalmát, a mindennapokat átható lényegét, s az ábécével egyszerre kell elsajátítaniuk ennek az új világnak a kezelését, eszközeinek használatát.

Az e képzésből kimaradtak számára elsősorban az eligazodás alapjainak elsajátítását segítő tanulást kell lehetővé tenni. Sokat várhatunk attól, ha a fiatalok válnak - saját, frissen szerzett ismereteik átadása révén - a családtagok tanítóivá, amire az oktatási rendszernek kell felkészítenie őket.

Feladatok

Általános feladat az információs társadalomhoz kapcsolódó oktatási-képzési-átképzési irányelvek kidolgozása. Az ennek elemeit képező részfeladatok a további téziseknél találhatóak.

Az irányelvek részét képezi többek között:

1. Kutatási eredményekre épülő metodika kidolgozása szükséges annak érdekében, hogy a közoktatásban a fiatalokat fel lehessen készíteni az új, nagy mennyiségű és folyamatosan változó információs tudásanyag befogadására és hasznosítására.
2. Az oktatási rendszerben olyan új tantárgyak bevezetése szükséges, amelyek elősegítik az információs társadalomban való eligazodást, tájékozódást.

9. Az információs társadalom etikája

Tézis

Az információs társadalom az egyén és a csoportok számára kedvező hatásait akkor fejtheti ki, ha kialakul és elterjed sajátos etikai rendszere. Az új infokommunikációs eszközök növelhetik, erősíthetik a társadalmi kapcsolatokat és elismerést, az igazságosságot, a szolidaritást és a kooperációt, a kulturális azonosság tudatát, az egyetértéshez való jogot. Szükség van a rend, a stabilitás és a szabályok által vezérelt rendszerek és folyamatok átláthatóságára és nyilvános hozzáférhetőségére.

Magyarázat

Az információs társadalom megteremtéséhez szilárd erkölcsi értékrendszer is szükségeltetik. Az erkölcsi elveknek ugyanis irányító funkciójuk van, tehát hozzájárulnak egy közösség hosszú távú fennmaradásához. Az új infokommunikációs technikák demokratikus célokra használhatók, hozzájárulhatnak a szabadság növeléséhez és korlátozhatják a zsarnokságot. Az új infokommunikációs technológiák tömegeknek adhatják meg a lehetőséget a szabadságra és az önállóságra. Az informatikai eszközökkel közvetített kommunikáció szabaddá teheti az embereket, és éreztetheti velük, hogy egy nagyobb közösség tagjai. Az eddig elszigetelt termelők és fogyasztók erkölcsileg is közösséggé formálódhatnak, mivel a modern információs és kommunikációs technikák egyben az erkölcsi ellenőrzés formáivá is válhatnak. Az új közösségekben az emberek egyedekként s nem a tömeg elemeként vesznek részt. Az új technikák csökkenthetik a hatalmi központok befolyását, az új média pedig kibővítheti az emberek manipulációmentes tájékoztatását. Ez feltételezi az állam szerepének újragondolását. Az új technikákban benne rejlik a lehetőség az elit és a tömeg eddigi szétválasztásának megszüntetésére, ami a gazdaság demokratizálásával járhat együtt, de egyben erkölcsi alapelvek is tekinthető. Ezért szükséges ezek kialakulása és elterjesztése az információs társadalom pozitív vonásainak érvényre juttatásához, mivel az új technikai kultúra új társadalmi kultúrát is jelent, ez pedig új erkölcsi értékrend alapjának tekinthető. A kommunikációs tartalmaknak igazaknak, a közösség érdekeit szolgálóknak, azaz erkölcsöseknek kell lenniük. A bizalom a társadalmi megosztottság újratermelődésének a legjobb ellenszere.

Feladatok

1. A közoktatásban, közművelődésben, az ismeretterjesztésben, a művészetekben, a médiában kívánatos az információtechnológiák alkalmazásához kötődő erkölcsi minták bemutatása és szorgalmazása.

2. A civil szervezetek és az egyházak sokat tehetnek azért, hogy az informatika területén is érvényesüljön az általános emberi erkölcs, áthassa az emberek szemléletét, s napi gyakorlatát.

III. Az állam szerepe és az állampolgár esélyei az elektronikus közigazgatás korában

1. Az állami adatvagyon

Tézis

Az állami adatvagyon a nemzeti vagyon része, az információs társadalom egyik kulcsfontosságú tartalmi eleme, ezért a vele való gazdálkodás kiemelten fontos kérdés. Az adatvagyon hatékony hasznosításának feltétele a folyamatos karbantartás, a releváns adattartalom biztosítása, szolgáltatások megszervezése.

Magyarázat

Az állami szervek a működésük során - a törvényekben meghatározott keretek között - folyamatosan gyűjtik az adatokat a társadalom és a gazdaság különféle szereplőiről, az állampolgárokról, a természet állapotáról, a tudományos kutatás számos területéről és saját működésükről is. E folyamatosan bővülő és megújuló adattömeg egésze alkotja az állami adatvagyonot, amelynek meghatározó része közérdekű, ezért hozzáférhetősége és hasznosulása az egész társadalom érdeke. A jellegüknek fogva közérdekű adatállományok egységes elérhetősége, kezelése és karbantartása nemcsak az állampolgárok vagy az üzleti szervezetek érdeke, hanem az állami és önkormányzati szerveké is, mely utóbbi szervezetek maguk is jelentős részt képviselnek az adatvagyon létrehozásában és működtetésében. A közérdekűség megítélésénél nem az adatbázisok kezelőinek tulajdoni formája, hanem az általuk betöltött közfunkció a döntő elem, így - az ingyenes, önköltséges, illetve üzleti alapon szolgáltatandó adatkörök meghatározásával - szükséges az átjárhatóság biztosítása a különféle tulajdoni formában működtetett adatállományok között.

Egyes adatkezelő szervezetek törekvése információs pozíciójuk javítására azonban nehezíti e célok elérését.

Nehezíti az egységes információs rendszerek és szolgáltatások kialakítását a rendszerváltás után végrehajtott privatizáció is, amelynek során jelentős adatkezelő szervezetek és adatkezelői funkciók kerültek a magánszférába, az állami adatvagyon egy részével és az azt működtető szaktudással, szakemberekkel, informatikai háttérrel együtt.

A közfeladatok hatékonyabb ellátása érdekében - csakúgy, mint az üzleti adatbázisok releváns voltának és az adatvagyon hasznosulásának biztosítása

érdekében - szükséges tehát az együttműködés technikai és szervezeti fejlesztése, egységes alapokon működő rendszerek és szolgáltatások kialakítása mind az állami szervezeteken belül, mind az állami és a magánszektor között.

Feladatok

1. Az állami adatvagyon védelméről, kezeléséről, karbantartásáról, hasznosításáról és továbbfejlesztéséről törvényi szinten kell rendelkezni, figyelembe véve, hogy az állami adatkezelők tevékenysége ne legyen ellentétes az információs jogokkal és alapelvekkel. Meg kell határozni azon adatok, adatállományok tartalmát, amelyek az állami adatvagyon részét képezik vagy ennek részét kell képezniük, figyelembe véve a közcélú/közhasznú adatok meghatározását.
2. Jogi és technikai szempontból elérhetővé kell tenni a magánkézbe került, különböző körülmények között létrehozott, működtetett közérdekű adatbázisokat.

2. Adatnyilvánosság és hozzáférhetőség

Tézis

A közérdekű adatok és szolgáltatások indokolt ingyenességét az adatvagyon hasznosításakor meg kell őrizni. A szabályozásban egyértelműen el kell különíteni az információs önrendelkezés tárgyát képező (személyes) adatok, a bárki számára ingyenesen hozzáférhető (közérdekű) és az üzleti alapon hasznosítható adatvagyon határait.

Magyarázat

A magyar információs jog egyik alapköve, csakúgy, mint a fejlett demokratikus országoké, a közérdekű adatok nyilvánossága és ingyenessége. Mivel az állampolgárok akaratát választott képviselőik, s az általuk létrehozott állami szervezetek valósítják meg, s e szervezeteket az állampolgárok adójából tartják fenn, a választópolgároknak és adófizetőknek alapvető joguk, hogy elszámoltassák az államot: hogyan képviseli a választók akaratát, miként teljesíti ígéreteit, mire költi az adózók pénzét. Ez az elszámoltatási lehetőség, amely a fejlett országokban nem csak a képviselőket vagy az újságírókat illeti meg, hanem a társadalom minden tagját, a demokratikus hatalomgyakorlás nélkülözhetetlen eleme, a korrupció visszaszorításának eszköze, a társadalmi részvétel egyik záloga.

Az adatok ingyenességének egyik indoka, hogy a költségek elriasztanák az igénylő magánszemélyeket, vagy csak a tehetősebbek engedhetnék meg maguknak az informálódás luxusát, ami tovább növelné a vagyoni különbségekből fakadó társadalmi különbségeket. A másik indok az, hogy az adófizetők pénzén fenntartott szervezetek adatainak megismeréséért az adófizető polgárnak ne kelljen még egyszer fizetnie. Maga az adat tehát ingyenes, de a hozzáférés közvetlen költségeit (például a keresés, a válogatás, a fénymásolás költségeit) az adatkezelő felszámolhatja a kérelmezőnek; ez a költség sem lehet azonban visszatartó mértékű.

Nem vonatkozik természetesen a nyilvánosság a személyes adatokra, amelyek felhasználásáról alapvetően nem az adatok kezelője, hanem az alanya dönt. Ugyancsak nem vonatkozik a nyilvánosság és/vagy az ingyenesség az üzleti szektor szervezeteire, bár a közérdekűség megítélésében nem a tulajdoni forma, hanem a közfunkció a döntő.

A korszerű információs és kommunikációs technológia közegében - például az internetes hozzáférés esetében -, ahol mind a hozzáférés, mind a díjak behajtása automatizálható, egyértelműen el kell tehát választani egymástól az adatállományok azon részeit, amelyek személyes mivoltuk miatt nem nyilvánosak; amelyek az állam jogos titokvédelmi érdekei miatt nem nyilvánosak; amelyek nyilvánosak, de nem ingyenesek; s amelyek klasszikus értelemben közérdekűek, tehát nyilvánosak is és ingyenesek is.

Feladatok

1. A kormány kezdeményezze olyan jogszabályok kidolgozását, amelyek egyértelműen meghatározzák a közigazgatási adatkezelők birtokában lévő, ingyenesen, illetve önköltségi áron hozzáférhető, közérdekű alapadatok körét, a rájuk épülő, hozzáadott értéket képviselő adatok árának és költségeinek mértékét, hozzáférésük módját és szintjeit.
2. Törvényi szinten meg kell határozni az ingyenesen, és az önköltségi szinten biztosítandó állami adatok körét, valamint a szolgáltatás elektronikus és időszakos hagyományos formájú rendjét. Ennek kialakításához és módosításához a civil szervezetek aktív bevonása szükséges. Egyértelműen meg kell határozni a személyi jogok, az üzleti érdekek védelme, valamint az állami titkok körébe tartozó adatállományokat, amelyek nem nyilvánosak, használatuk szabályozandó.
3. Az „adat” fogalmát kiterjesztően kell értelmezni közpénzen készült tanulmányokra is. Vizsgálni kell, hogy a megrendelő érdeksérelme nélkül ezeknek mely része lehet publikus.

3. A közérdekű adatok megismerhetősége

Tézis

A közérdekű adatok megismerhetősége érdekében lehetővé kell tenni, hogy a lakosság tájékozódhasson a keresett adatok elérhetőségéről és hozzáférhetőségéről. Ennek célszerű megvalósítási formája az információs lokátorrendszer, amellyel párhuzamosan fejlesztendő az egyes állami/önkormányzati adatkezelők saját, a közérdekű adatokhoz való hozzáférést támogató informatikai rendszere is.

Magyarázat

Ahhoz, hogy a társadalom minden részvevője élni tudjon a közérdekű adatok megismeréséhez való joggal - az információs szabadsággal -, nem elég önmagában

az elvi lehetőség és az ingyenes hozzáférhetőség: az érdeklődőknek tudniuk kell, hogy egyáltalán milyen adatok léteznek, és azok hol érhetők el.

A fejlett demokratikus országokhoz hasonlóan a magyar törvény is előírja a közérdekű adatok kezelőinek, hogy ne csak kérelemre válaszoljanak, hanem aktívan is elősegítsék az ilyen adatok megismerhetőségét. Az új technológiák különösen alkalmasak e funkció érvényesítésére, például az adatok és információk internetes honlapokon való közzétételével, de elvben nem zárható ki, hogy egyes adatkezelők saját érdekeiknek, üzleti vagy propagandacéljaiknak megfelelő válogatásban vagy csoportosításban közöljenek adatokat. Objektív, egységes közérdekűadat-regiszter és -keresési rendszer szükséges tehát, nemcsak a civil társadalom tagjai, hanem az állami szervek és az üzleti szféra szervezetei számára is.

A már Magyarországon is ismert metaadat-szolgáltatás („adatok az adatokról”) speciális válfaja a kormányzati lokátorrendszer, amely egységes adatstruktúrával és keresési lehetőségekkel segíti elő a tájékozódást az állam kezelésében lévő adatokról, azok tartalmáról, hollétéről és hozzáférhetőségéről. Ilyen szolgáltatás működik az Egyesült Államokban és több más nyugati országban is.

Továbbmenve, a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesítéséhez nem elég az adatok hollétének ismerete, azokhoz hozzá is kell férni, elektronikus környezetben le is kell tudni hívni az adatokat, akár a helyszínen, akár távveléssel. A közfeladatot ellátó adatkezelőknek tehát olyan informatikai rendszereket kell fejleszteniük, amelyek egyfelől alkalmasak a lokátorrendszerhez való csatlakozásra, másfelől ki tudják szolgálni a közvetlenül hozzájuk forduló adatigénylőket is. E rendszerek járulékos előnye, hogy az adatkezelőknek „rendet kell csinálniuk” saját adatkezeléseikben, valamint hogy egyszerűsödik és egységesedik a közérdekű adatok megismerésére irányuló kérelmek kezelése, elbírálása. Látnunk kell azonban azt is, hogy ezek az előnyök csak egy ideális államigazgatásban érvényesülnek maradéktalanul; a gyakorlatban az egyes adatkezelőknek nem minden esetben érdekük a tevékenységük átláthatósága, adataik hozzáférhetősége.

Feladatok

1. Ki kell dolgozni a kormányzati információs lokátorrendszer stratégiáját és bevezetésének ütemét és a szolgáltatás módját, szabványos adatkezelési eljárásait, valamint használatának kereteit.
2. Az önkormányzatokkal együttműködve ki kell dolgozni a helyi rendszereket és a kormányzati rendszerhez való csatlakozásuk rendjét és a szolgáltatás módját.

4. Nyilvánossá teendő közcélú adatok - a hozzáférők köre

Tézis

Meg kell határozni az állam birtokában lévő, nyilvánossá teendő közcélú adatok körét, az alapadatokat, illetve a rájuk épülő, hozzáadott értéket képviselő adatok árának és szolgáltatóinak körét, a közjavakhoz ingyenesen vagy kedvezményesen hozzáférők körét és szintjét. Speciális feladat a fogyatékosok támogatása a

közjavak elérése érdekében.

Magyarázat

Hatályos jogszabályaink csak a közérdekű adatok körének általános meghatározását, ingyenes hozzáférésük általános szabályait tartalmazzák, s nem adnak eligazítást arra nézve, hogy hol húzódik a határ a bárki számára ingyenesen szolgáltatandó adatok és a belőlük előállított, üzleti alapon forgalmazható adatok, termékek között.

A közérdekűség elsősorban az alapadatokra, valamint az adatkezelő alaptevékenységéhez tartozó, amúgy is rendelkezésére álló feldolgozott adatokra vonatkoztatható. Az adatok kivonatolására, összesítésére, feldolgozására, aggregátumok készítésére - ha az nem tartozik az adatkezelő alapfeladatához vagy nem áll eleve rendelkezésére - az adatkezelő ingyenesen nem kötelezhető. Az adatkezelőnek ugyanakkor törekednie kell arra, hogy a rendelkezésére álló adatokat közérthető módon, felhasználásra alkalmas formában hozza nyilvánosságra.

Számos állami vagy közfeladatot ellátó szerv az alapfeladatához tartozó adatkezelés mellett piaci értékesítésre szánt, hozzáadott értéket képviselő termékeket is előállít a kezelésében lévő közérdekű adatokból, mások tudományos igényű feldolgozást végeznek, ismét mások üzleti megrendeléseket teljesítenek adatvagyonuk hasznosításával, feldolgozásával. Ezekben az esetekben indokolt lehet az ingyenes hozzáférhetőség korlátozása, amennyiben az nem megy az alapvető adatok hozzáférhetőségének rovására.

Természetesen az ingyenesen hozzáférhető adatokat, adatbázisokat - jelentős hozzáadott érték létrehozása nélkül - üzleti haszon fejében továbbadni nem csak jogszerűtlen lenne, de ellentétes is az információs piac érdekeivel.

Feladatok

Lásd III/1., III/2., III/3. tézisek feladatait.

5. Információk, adatbázisok összekapcsolása

Tézis

Az információk, adatbázisok összekapcsolását úgy kell szabályozni, hogy az egyaránt biztosítsa a személyiségi jogok védelmét és a tökéletesebb kiszolgálást, az egyéni és csoportérdekek érvényesülését. Az összekapcsolásából adódó esetleges konfliktusokat megfelelő szakmai tapasztalatokra és kutatómunka eredményeire épülő szabályozással kell kezelni, feloldani.

Magyarázat

A közérdekű adatállományok egységesítésének szükségességével szemben a személyes adatokat tartalmazó adatbázisok összekapcsolhatóságának korlátai vannak. Itt nem a hatékonyság, a gazdasági haszon, a műszaki lehetőségek kiaknázása az egyetlen szempont. Állam és állampolgár viszonya nem egyetlen, egységes viszony, s noha e viszonyok egymással összefüggnek, az adatok/adatállományok összekapcsolhatóságának alapvető feltétele a célhoz kötöttség, melynek az állami szervek törvényben meghatározott funkcionális kapcsolatainak kell alapulnia. Az üzleti szektorban pedig a személyes adatok összekapcsolhatóságának alapja az érintettek hozzájárulása.

Az adatok összekapcsolásának előnye a nagyobb kényelem az ügyeit intéző állampolgár vagy ügyfél számára, hátránya az adatalany magánéletének fokozódó átvilágíthatósága mind az állami, mind az üzleti szervezetek részéről.

Az összekapcsolhatóság korlátai közé tartozik az üzleti ellenérdekeltség is: üzleti alapon hozzáférhető adatok, adatbázisok közvetlen összekapcsolásával új adatelemzési lehetőségek adódhatnak, s ezzel a felhasználó számára olyan hozzáadott érték képződhet, amely rontja az eredeti adatkezelő üzleti pozícióit, versenyképességét.

A személyes adatokat tartalmazó, technikailag összekapcsolható adatbázisok esetében az adminisztratív tiltás, a megváltoztatható hozzáférési jogosultságok még a legdemokratikusabb politikai berendezkedésben sem nyújtanak elegendő garanciát a történelem jövőbeli fordulatainak esetére.

A cél tehát: személyes adatokat tartalmazó adatbázisoknál a funkcionalitáson alapuló, korlátozott összekapcsolhatóság biztosítása, melynek egyik alapvető feltétele a megfelelő adatminőség, s ez az adatok pontosságának, teljességének és aktualitásának folyamatos fenntartását kívánja. E cél eléréséhez mind a törvényi keretek, mind a technikai és szervezeti háttér biztosítása szükséges.

Feladatok

1. A kormány kezdeményezze az adatkezelés céljának, az alkalmazott adatkezelési eljárás szükségességének és alkalmasságának figyelembevételével azon személyes adatokat tartalmazó adatbázisok körének és tartalmának meghatározását, amelyek megszabott jogosultságokon alapuló összekapcsolása nem csorbítja lényeges mértékben az érintettek információs önrendelkezési jogát, ugyanakkor megkönnyíti az állampolgárok és az állami szervek közötti adatkapcsolat fenntartását és az adatminőség folyamatos biztosítását.

2. Meg kell határozni, hogy milyen tartalmú adatbázisok összekapcsolása segítené az állampolgár civil életét, melyek azok az adatok, amelyeket ma is együtt használnak, de technikailag nem közös az adatbázis az önkormányzatoknál, az országos közigazgatási szervezeteknél.

6. Bűnüldözés

Tézis

A technika fejlődése új típusú és hatású bűnözést tesz lehetővé, ahol az elkövetés és a károkozás helye elkülönülhet: földrajzilag egymástól nagy távolságban, akár másik földrészen is lehet. A megelőzést és elhárítást végző szervek együttműködésének alapvető feltétele - nemzetközi együttműködés keretében is - a modern infokommunikációs eszközök alkalmazása.

Magyarázat

A számítástechnika, informatika már ma is jelen van a bűn és a bűnüldözés világában. Az ilyen jellegű bűncselekmények - például bankkártya-visszaélések, adattárakba történő illetéktelen behatolás - már ma sem ritkák.

Ami minőségi változást hoz(hat) az információs társadalom meghonosodásával, az várhatóan az lesz, hogy az informatika nem csak eszköze lesz a bűnözésnek, hanem terepe is. Feltehetően itt is felgyorsul a verseny a bűn és üldözői között, új bűncselekményfajták jelennek meg, amelyekhez új bűnüldözési módszereket kell kifejleszteni.

A változásokhoz nélkülözhetetlen a bűnüldözéshez szükséges törvénymódosítások, új törvények megalkotása. Felértékelődik a bűnmegelőzés tudományos megalapozása.

Műszakilag már ma is létezik sok esetben a bűnüldöző szervek közötti informatikai kapcsolat. Mivel a bűn elkövetésének helye, s magának a bűncselekmény megtörténtének a helye földrajzilag elkülönül(het), szükséges lesz a bűnüldözés területén az együttműködés nemzetközivé tétele. Ebben nemcsak az eszközigenyek anyagi terheivel kell megküzdeni, hanem a bűnüldöző szakemberek képzésében, tovább- és átképzésében is előtérbe kell kerülniük az informatikai ismereteknek.

Feladatok

1. Meg kell vizsgálni és ki kell dolgozni, hogy a rendvédelmi adatbázisok összekapcsolása milyen feltételekkel történhet.
2. A gazdasági bűnözésben mind a nagyobb értékű (adó, privatizáció), mind a kisebb értékre elkövetett bűncselekmények (biztosítási csalás, távközlési díjak) üldözéséhez szükséges informatikai támogatás feltételeit meg kell teremteni.

7. Etikai normák, önszabályozás

Tézis

A természetes személyek adatainak felhasználására vonatkozó jogi szabályokat és etikai normákat ki kell terjeszteni az új technológia közegére is. Támogatni kell az adatkezelőknek a tisztességes adatkezelésre, az adatalanyok jogainak tiszteletben tartására irányuló önszabályozó, önkorlátozó tevékenységét. Az érintett

személyek felvilágosításának, tájékozott beleegyezésük megszerzésének az adatkezelői tevékenység elválaszthatatlan részét, jogilag és etikailag egyaránt megkövetelhető elemeit kell alkotniuk.

Magyarázat

A személyes adatok kezelésére vonatkozó hazai szabályozás fogalmi tág lefedésűek, technológiasemlegesek, így a korszerű információs és kommunikációs technológia közegében, az on-line szolgáltatások világában is egyértelműen alkalmazhatók. Elősegíti a hatályos adatvédelmi szabályok érvényesülését az on-line környezetben az is, hogy a szabályozás adatközpontú, nem pedig dokumentumközpontú. Ennek következtében az elektronikus dokumentumok jogi státusának rendezetlensége nem befolyásolja közvetlenül az adatvédelmi szabályok érvényesülését.

Szükséges azonban e fogalmak értelmezése, kiterjesztése az új technológia közegére is, ennek hiányában ugyanis elvesztik érvényüket azok a kivételek, amelyeket a szektorális törvények engednek meg az adatvédelem fő szabályai alól, s ez azt eredményezheti, hogy teljes adatkezelői területek kerülnek jogi szempontból a szürke vagy fekete sávba.

Az adatkezelők tevékenységének minden elemét nem lehet jogilag szabályozni, ellenőrizni, a szabályok megsértését szankcionálni. Olyan szemlélet általánossá válása kívánatos, amelyben az adatalanyok jogainak tiszteletben tartása elválaszthatatlan részét képezi az adatkezelők munkájának.

Feladatok

1. Meg kell határozni a közigazgatás adatkezeléssel kapcsolatos etikai kódexét, amelynek ki kell térnie az adatok kezelésére, felhasználására és forgalmazására.
2. Szorgalmazni kell az adatkezelői szektorok, az információval gazdálkodó területek saját etikai kódexeinek kidolgozását.

8. Az egyént érintő döntések

Tézis

Az egyént érintő közigazgatási döntéseket kategorizálni kell aszerint, hogy milyen mértékben és milyen vonatkozásban lehet meghozni őket automatikus eszközökkel, és mely esetekben van szükség az emberi értékrendet igénylő mérlegelésre.

Magyarázat

Bármennyire fejlődik is az adatelemző rendszerek intelligenciája, növekszik a figyelembe vett tényezők száma, az egyén életét lényegesen befolyásoló döntések meghozatalánál az emberi értékrend, a személyes kapcsolat alapvető fontosságú lehet.

Egy segély megítélésénél például nemcsak a nyilvántartott jövedelem, a családtagok létszáma és a lakás alapterülete adhat alapot a döntésre, hanem a család életkörülményei, kulturális környezete is, amit kizárólag számítógépes adatfeldolgozás révén bajosan lehet megismerni. Hasonlóképpen, egy lakókörnyezet kulturális javakkal való ellátottsága szempontjából nemcsak az ott lakók átlagos jövedelme és feltételezett igényei szolgálhatnak a számítás alapjául, hanem egyéni aktivitásuk, mobilitásuk, önszervező és önmegvalósító képességük is.

Az EU hatályos szabályozása szerint a tagállamok mindenki számára biztosítják azt a jogot, hogy ne legyen kitéve adatainak kizárólag automatikus feldolgozásán alapuló döntésnek, amennyiben e döntések egyes személyes jellemzők (például munkateljesítmény, hitelképesség, megbízhatóság, magatartás) értékelését szolgálják.

Feladatok

Kutatási keretek között kell meghatározni azokat a szempontokat, amelyek alapján a személyt érintő döntéseknél a közvetlen személyes kapcsolat szükséges, az eredményeket ajánlott hasznosítani a közigazgatásban.

9. Elektronikus és személyes ügyintézés

Tézis

A közügyek informatikai úton való intézése mellett átmenetileg meg kell adni a lehetőséget a nem infokommunikációs technikákkal történő ügyintézésre. Néhány területen célszerű tartósan megőrizni a technikai és személyes kapcsolat közötti választás lehetőségét. A gyors és gazdaságos információs technológiák alkalmazása mellett erősíteni kell a személyes kontaktusteremtés lehetőségét, gazdagítva ezzel a társadalmi kapcsolatok skáláját.

Magyarázat

A korszerű technológia nemcsak az államigazgatás működését informatizálja, hanem állam és állampolgár kapcsolatát is. A távközlési hálózatok és az elektronikus űrlapok lehetővé teszik, hogy az ügyfélnek ne kelljen személyesen megjelennie a hivatalban; a számítógépes adatelemző módszerek pedig feleslegessé tehetik az ügyfél közreműködését az ügyintézés különböző fázisaiban. Különösen a személyes mérlegelést vagy méltányossági döntést igénylő ügyekben azonban fontos a személyes kontaktus fenntartása.

Emellett ma számosan vannak olyanok, akiktől idegen az automatikus ügyintézés szelleme, vagy nehezen fogadják be a korszerű technikai eszközöket és eljárásokat, s ezt még tetézi e technológiák elavulásának, változásának gyors tempója.

Kívánatos lenne, hogy az ügyintézés elektronikus módszerei ne kötelező rendelkezések nyomán terjedjenek el, hanem elsősorban felkínált előnyeik alapján; a

kedvezőtlen fogadtatás vagy az adatkezelői oldal felkészületlensége a közelmúlt néhány ilyen irányú intézkedésének tanulságául szolgálhat. A bevezetési politikában nagyobb súlyt kell kapnia a humán befogadóképesség vizsgálatának, s egyes területeken indokolt lehet a személyes kapcsolaton alapuló és az automatizált ügyintézési lehetőségek párhuzamos fenntartása, az ügyfél választási lehetőségeinek biztosítása.

Feladatok

1. Az elektronikus ügyintézés stratégiáját úgy kell kidolgozni, hogy összhangban legyen a kormányzati és önkormányzati informatikai rendszerekkel, valamint a közérdekű adatok szolgáltatására kiépített vagy kiépíthető rendszerekkel. Ki kell dolgozni a közigazgatáson belül a közigazgatás és az állampolgár, a közigazgatás és az üzleti élet közötti elektronikus ügyintézés rendszerének menetét, tekintettel az átmeneti időszakokra is.
2. Az új szolgáltatások előnyeinek ismertetéséhez összehangolt PR-tevékenység szükséges.

10. Elektronikus párbeszéd az állampolgár és a közigazgatás között

Tézis

Meg kell teremteni az állampolgárok és a közigazgatás folyamatos, elektronikus párbeszédének, továbbá referendumok, közvélemény-kutatások folytatásának lehetőségét, valamint létre kell hozni a kormányzás hatásos modellezési és információgyűjtési informatikai eszközeit.

Magyarázat

Számos ma működő kormányzati/önkormányzati rendszerben az állampolgárok politikai életben való részvétele csak a néhány évenkénti választásokon keresztül valósul meg. Az információtechnológia fejlődése, annak alkalmazása lehetővé teszi, hogy a kormányzat, önkormányzat kapcsolata az állampolgárral új dimenzióban valósuljon meg, amely a demokrácia kiszélesedését is eredményezheti. A kormányon, a parlamentális demokrácián belüli, az állampolgár és a helyi önkormányzatok közötti kapcsolatokat döntő mértékben meghatározhatja az államigazgatás informatizálása, illetve az állampolgár bevonása a politikai életbe az informatikán keresztül.

Ez a technológia lehetőséget teremt a kommunikációra a parlamenttel, a kormánnyal, az önkormányzatokkal; kapcsolattartásra a választott képviselők, testületek és az állampolgár között; viták, egyeztetések indítására és lebonyolítására az állampolgár közvetlen részvételével.

E kereteken belül mód nyílik a kormány, a parlament munkájáról szóló háttérinformációk gyűjtésére, vitafórumok indítására, speciális témákban kapcsolattartásra (pl. környezetvédelem, területfejlesztés); elektronikus, on-line kapcsolatra a megválasztott képviselők és az állampolgár között; érdemi, hiteles információkhoz való hozzáférésre; a politikai aktivitás fokozására, „elektronikus” találkozóhelyek létrehozására; véleménynyilvánításra, „közvetlen”

döntéshozatalra; elektronikus szavazásra, közvélemény-kutatásokra.

Feladatok

1. Biztosítani kell annak jogi és technikai háttérét, hogy az állampolgárok éljenek az elektronikus párbeszéd lehetőségeivel, a közigazgatásban hivatali ellátó és választott funkciót betöltőkkel.
2. A közigazgatás részéről kezdeményezni és jogilag szabályozni kell az elektronikus párbeszédet, mint például közvélemény-kutatás, vitafórum, és lehetőséget kell biztosítani az elektronikus párbeszédben való részvételre.
3. Kutatást kell kezdeményezni, hogy a civil szféra új formájú véleménynyilvánítása milyen hatást gyakorol a közigazgatás munkájára, s a vélemények milyen módon hasznosulnak.
4. Kutatásokat kell végezteni annak vizsgálatára, hogy a különböző társadalmi rétegek milyen módon vonhatók be a közéleti elektronikus párbeszédbe.

11. Szolgáltató állam

Tézis

A szolgáltató állam egyes közinformációkat és egyes közügyek intézését ingyen, más szolgáltatásokat önköltségen, megint másokat üzleti alapon biztosít. Az adatszolgáltatások és ügyintézés e különböző csoportjainak tartalmi meghatározása, valamint az ezeket végrehajtók kijelölése kormányzati, illetve törvényhozói feladat. Az állam biztosítja a jogosult lakosság és gazdálkodó szervezetek részére az állami nyilvántartások, adatbázisok közvetlen és elektronikus lekérdezhetőségét. Az így kialakított szolgáltatások köre az ügyintézés szintjéig folyamatosan bővíthető. A közigazgatási szolgáltatások új lehetőségeivel összhangban el kell végezni az államigazgatás megfelelő átszervezését és a közhivatalnoki kar átképzését.

Magyarázat

A fejlett - EU-konform - polgári társadalom egyik feltétele a tágabb értelemben vett szolgáltató állam kialakítása az információs társadalom kialakulásával párhuzamosan. A szolgáltató állam voltaképpen egy alapvetően elektronikus kapcsolatokra épülő információs rendszer, amelyben az igény az, hogy a társadalom (civiliek, gazdálkodók, intézmények) információs kapcsolatait, az ügyintézés ne csak a közigazgatással, hanem a közszolgáltatásokkal és a további információforrásokkal digitalizált formában is végezhesse.

A gazdaság versenyképességének növekedése elsősorban a hatékonyság emelkedését jelenti. Ennek két sarkalatos pontja egyrészt az államigazgatás, gazdálkodó szervezetek új típusú információhasználata és tudásgazdálkodása, másrészt olyan újszerű termékek és szolgáltatások kifejlesztése és előállítása,

melyek az információs hálózatok új lehetőségeire támaszkodnak, azokat használják fel.

A közigazgatás információs rendszeréhez, mint a szolgáltató állam egyik alappillérehez tartoznak az állam, és önkormányzati információs rendszerek, melyek kialakításánál alapvető szempont a nyilvános felhasználás.

Az államigazgatás működése érdekében létrehozott alapnyilvántartások (pl.: vállalkozások regiszterei, közműnyilvántartások, ingatlan-nyilvántartás, digitális állami alaptérképek) a gazdasági élet működéséhez is alapvető fontosságú adatokat tartalmaznak. Gazdaságilag hasonlóan létfontosságú információ halmozódik fel az államháztartás tervezése és ellenőrzése érdekében is (gazdasági-statisztikai adatok). Végül az államilag ellenőrzött és/vagy támogatott területeken is olyan ismeretek gyűlnek össze, melyek széles körű ismerete nagyban segítheti a gazdaság egészséges működését (állami projektek, közbeszerzések, pénzügyi információk, források, a nemzetközi kapcsolatokban keletkező üzletileg is fontos információk stb.).

A közigazgatás számára többszörösen új kihívás az informatika alkalmazása, amely alapvetően megváltoztatja a hagyományos munkamódszereket. A közigazgatás jellegénél fogva konzervatív, vagyis a stabil, kiszámítható folyamatokat részesíti előnyben, míg az informatika nap mint nap megújítja technológiáját és eszköztrendszerét.

A technológia óriási léptékű fejlődése az egész világon arra készíti a kormányzatokat, hogy csökkenő költségvetési források mellett és a növekvő elvárásoknak megfelelően gyökeresen megváltoztassák a társadalomnak nyújtott szolgáltatásaik módozatait. Az elektronikus kormányzatnak amellett, hogy az ügyfelek jóval magasabb színvonalú kiszolgálását biztosítja, a kormányzati munka hatékonyságának alapvető javulását kell eredményeznie.

Az adatgazdálkodás jogi szabályozottságára alapozva kialakulhatnak az együttműködő alapnyilvántartások (rendészeti, igazgatási, cég-, ingatlan-, jogszabály-, vám-, adó-, statisztikai, környezeti stb.), amelyek az ország bármely pontjáról elérhetőek, s amelyek közműszerűen (folyamatosan, garantált minőségben, mindenki számára egyaránt hozzáférhetően, elfogadható áron) nyújtanak információs szolgáltatást a lakosság, a vállalkozások és az intézmények számára.

A közigazgatás ilyen mértékű digitalizálása csak lépésről lépésre történhet, ugyanakkor elengedhetetlen

A szolgáltató állam másik pillére a közszolgáltatókkal (víz, gáz, elektromos áram stb.) való elektronikus kapcsolat megteremtése. E témakörbe a gyors, hatékony ügyintézési kapcsolaton túlmenően az elszámolás kérdésének elektronikus úton való rendezése is beletartozik. Természetesen ennek alapvető feltétele az adatvédelmen túlmenő jogi szabályozás, azaz a digitalizált információk hitelességének biztosítása.

Az államnak biztosítania kell ezeket a keretfeltételeket, akár adó- és/vagy egyéb kedvezményekkel, amelyek segítik a szabályozott, alapvetően az állampolgár érdekeit védő rendszereken keresztüli szolgáltatások fejlesztését, működtetését.

Meg kell határozni - mint a szolgáltató állam harmadik pillérét - a közcélú, közhasznú információs szolgáltatások helyét, szerepét.

Ennek a szolgáltatásnak alapvetően piaci körülmények között kell működnie, azonban e területen az államnak is biztosítania kell - lehetőleg minimális áron vagy

ingyen - olyan közérdekű információkat, amelyek a társadalom egészének életmódját, életvitelének feltételeit javítják (környezetszennyeződés, katasztrófa, baleset megelőzés, keresőszolgálat stb.).

Feladatok

1. Kidolgozandó a szolgáltató állam stratégiája, ezen belül:

- a közigazgatási informatikai keretstratégia kialakítása;
- a szolgáltató állam működéséhez szükséges jogszabályalkotás-előkészítés;
- az önkormányzati rendszerek - szolgáltatók (gázművek, vízművek) informatikai rendszereinek összehangolása;
- a közérdekű adatok elérhetőségének biztosítása;
- meg kell határozni az állami adatvagyon azon részét, amely piaci alapon hasznosítható;
- ki kell alakítani az elektronikus ügyintézés teljes körű jogi hátterét (digitális aláírás, dokumentumhitelesség, hozzáférési jogosultság, magán- és üzleti titkok védelme);
- lehetővé kell tenni a nyomtatványok minél szélesebb körű elérését, s az ügyintézésben való felhasználását;
- az üzleti világ szereplői számára könnyen elérhető lokátorrendszer segítségével hozzáférhetővé kell tenni az üzletmenetüket segítő állami adatvagyonot;
- ki kell dolgozni azokat a jogi adatvédelmi irányelveket, és kereteket, amelyek

biztosítják a szolgáltatókkal (víz, gáz, áram) fenntartott kapcsolat

elektronikus formáját;

- ki kell alakítani a civil szféra alapvető életvitelét befolyásoló közcélú és közhasznú információs szolgáltatás rendszerét (árvíz, jelentős meteorológiai változások);

- irányelvet kell kidolgozni az állami és magántulajdonban lévő meghatározó

szolgáltatók (áram, víz, gáz, szennyvíz) hálózati rendszereinek egységes,

elektronikus térképen való megjelenítési lehetőségére.

2. Olyan kormányzati információs központot kell létrehozni, amely

- a fontosabb irányítószervek központjaival közvetlen kapcsolatban áll;

- a fontosabb szolgáltatók információs központjaihoz közvetlenül kapcsolódik;

- szükség esetén nyílt sajtókapcsolattal rendelkezik.

12. Az infrastruktúra-adatvagyon digitalizálása, területfejlesztés

Tézis

Az ország közmű jellegű infrastruktúra-vagyona - gáz, víz, szennyvíz, telefon, elektromos áramvezetékek, utak döntő többsége magántulajdonban (nem állami tulajdonban) van. A kormánynak térinformatikai eszközök felhasználásával - a közérdek és a magánvagyon feszültségéből adódó konfliktus felvállalásával - el kell készíttetnie az ország egységes infrastruktúra-térképét mint közvagyonot. A kormánynak, önkormányzatoknak a földdel, településekkel, ingatlanokkal, közművekkel, hadászattal kapcsolatos munkához fel kell használniuk a térinformatika eszközszerét, létrehozva a digitális alaptérképeket, szabályozva azok széles körű felhasználhatóságát.

Magyarázat

Az információs társadalomban az ügynevezett szolgáltató állam kialakításának keretén belül ki kell alakulniuk az infrastruktúra-vagyon kezelője, hasznosítója, fejlesztője részéről azon információs szolgáltatási lehetőségeknek, amelyeken keresztül az állampolgár közvetlen, elektronikus kapcsolatban állhat ezen

szolgáltatásokkal.

Ugyanakkor az ország és a társadalom érdeke, hogy az infrastruktúrával összefüggő térségi, regionális területfejlesztések összhangban legyenek. A mai és jövőbeli technikai, technológiai szint lehetővé teszi, hogy e fejlesztéseket támogassák az egységes digitális alaptérképekre épülő térinformatikai rendszerek. E rendszerek segítségével komplex vizsgálatokat és hatástanulmányokat lehet elvégezni, amelyek biztosíthatják egyrészt a hatékony területfejlesztést, másrészt összhangot teremtenek a térségi, regionális érdekek között.

Az ilyen típusú rendszerek egységes alkalmazásához ki kell alakítani a szabványos kapcsolódási és felhasználási felületeket. Erre vonatkozóan a kezdeti lépések megtörténtek, azonban ahhoz, hogy országos szinten az infrastruktúra-szolgáltató cégek is bekapcsolódjanak, először a közigazgatás területén kell kialakítani a szabványokat használó és megfelelő, valós adatokkal feltöltött rendszereket.

Feladatok

1. A térinformatikai nemzeti szabványok megalkotása.
2. Hivatalos digitális alaptérkép elkészítése és a hozzáférés szabályozása.
3. A térinformatikai nyilvántartás és adatszolgáltatási kötelezettség jogszabályi meghatározása.

13. Települések infokommunikációja

Tézis

A szolgáltató állam szolgáltatásaira való felkészülés minden településen szükséges. Meg kell találni azokat a szervezeteket, intézményeket, amelyek ennek a megfelelő háttérét biztosítják; ilyenek lehetnek az üzleti vagy civil szféra által működtetett posta, ügyfélszolgálati irodák, könyvtár vagy teleház. A működtetés alapfeltételei: műszaki, államigazgatási és informatikai ismeretek, valamint jó kommunikációs készség a lakosság különböző rétegeivel.

Magyarázat

Az információs társadalom egyik legnagyobb kihívása, hogy a kommunikációs hálózaton olyan hozzáféréseket biztosítson, amelyek lehetővé teszik, hogy ne csak a „kiváltságosok” juthassanak információhoz a hálózatról.

Ezért létre kell hozni az információs pontok, kioszkok, közművek rendszerét, lehetőleg minden településen, illetve minden olyan helyen, ahol ez indokolt (autópálya, turisztikai központok).

Ezen információs pontoknak nyilvános elérést kell biztosítaniuk. E pontok telepítését, elindítását az üzleti, a civil, a társadalmi szféra egyaránt biztosíthatja önerőből, részben közösségi erőből, részben közvetett, részben közvetlen állami megrendeléssel, pályázattal, támogatással.

Ezen hálózati elérési pontoknak - ahogy azt a teleházakció is mutatja - közösségformáló erejük is van, ezért lényeges figyelembe venni az adott helyi körülményeket, érdeklődési területeket is.

Feladatok

1. Ki kell dolgozni azon szakmai irányelveket, amelyek alapján működnek az információs kioszkok, elérési pontok, melyeknek alapvető feladatuk az elektronikus kapcsolattartás biztosítása a közigazgatás különböző szintjei és a lakosság, valamint a közigazgatás és az üzleti élet szereplői között.
2. Gazdasági elemzéseket kell végezni az információs pontok kiépítése tekintetében, annak megtérüléséről, hosszú távú működéséről, fejlesztéséről, az ingyenes és nem ingyenes ügyműködéséről, információs szolgáltatásokról.

IV. Az életminőség javítása, a kockázatok csökkentése

1. Globalizáció és nemzeti identitás

Tézis

A globalizáció az infokommunikációs eszközök révén is feltartóztathatatlanul halad előre. Ebből a folyamatból kimaradni nem lehet és nem is érdemes. Ugyanakkor fontos feladat, hogy eközben megóvjuk és erősítsük nemzeti öntudatunkat, önmegbecsülésünket. A globalizáció ugyanis veszélyeztetné a nemzeti identitást, ha nem lennénk képesek saját kultúránk megőrzésére és folyamatos fejlesztésére. Az infokommunikációs eszközöket is felhasználva egyfelől bekapcsolódunk, integrálódunk az egységesülő tőkés világgazdaságba, másfelől tudatos kormányzati politikával mindent megteszünk, hogy megőrizzük nemzeti sajátosságainkat.

Magyarázat

A társadalmi változások rendkívül összetettek. Ezekben alapvetően kétféle áramlat található: az egyik az integráció, a másik a fragmentáció irányában működik. A globalizáció a multinacionális cégek által irányított, egységesülő tőkés világgazdaságot és világgazdaságot is jelenti a maga következményeivel együtt. Ez elől kitérni

nem lehet, ezért mindent el kell követni, hogy hasznosítsuk a globalizáció pozitív hatásait. Ugyanakkor harcolni kell a globalizációnak az infokommunikációs eszközökön keresztül is ható, nemzeti kultúrát, öntudatot csökkentő, felszámoló negatív hatásai ellen.

Az emberek főként elsődleges - területi, nyelvi, nemzeti vallási, etnikai - azonosságok alapján akarnak szerveződni. A gazdagság, a hatalom és az arculatkeresés mai nagy történelmi folyamatában, áramlásában elkezdett küzdelem folyik akár az egyéni, akár a kollektív azonosság megtalálásáért. Eme azonossági jegyek legyenek akár öröklöttek, akár konstruáltak, egyaránt a társadalmi jelentés alapvető forrásává válnak. Az emberek ezekben találják meg önmaguk definiálásának egyetlen forrását. Egy olyan korban, amikor a szervezetek struktúrái fellazulnak, amikor az intézmények elveszítik legitimitásukat, amikor eltűnőben vannak a nagy és átfogó társadalmi mozgalmak, amikor kérészetű kulturális megnyilvánulások öntik el a világot, akkor a társadalmak, társadalmi csoportok, kisebb közösségek és maguk az egyének is érthetően keresnek valami „archimédeszi pontot”, amelyből kiindulva létezésüknek értelmet tulajdoníthatnak. Az önazonosságnak felszabadító hatása van tehát, még akkor is, ha egyfelől az individualizáció, másfelől a fundamentalizmus veszélye leselkedik rá. Legújabbkori történelmünkben az identitás keresése legalább olyan fontos, mint a végbemenő technikai-gazdasági változások. Az emberek közötti szimbolikus kommunikáció, a termelés alapján az ember és a természet között létrejött viszony, a tapasztalat és a hatalom adott országokban történelmileg kikristályosította a kultúrákat és kollektív identitásokat. Az identitás kialakulása révén a társadalom cselekvő tagja elsődlegesen az adott kulturális tulajdonságok-sajátosságok rendszere alapján ismeri meg és értelmezi önmagát, s ezzel elhatárolódik más (általában szélesebb) társadalmi struktúráktól. Az identitás a szubjektum, a személyiség kultúrájának védelme az apparátusok és piacok logikája ellen. Nagyon fontos tehát mind az egyéni, mind a nemzeti identitás. Az információs technikák kétségtelenül univerzális természetűek, és beleütköznek a sokkal kevésbé egyetemes nemzeti identitásokba, helyi sajátosságokba. Ugyanakkor az infokommunikációs technikák reális társadalmi jelenségek, létezésük nem kiiktatható, ezért a technikai fejlődés szempontjából is számolni kell velük.

Feladatok

1. A kormány finanszírozzon kutatásokat arra nézve, hogy miként lehet megőrizni és fejleszteni az információs társadalomban a nemzeti identitást.
2. Kezdeményezze és támogassa a magyar kulturális és nyelvi örökséget őrző anyagok digitalizálását.
3. Infokommunikációs eszközökkel is dolgoztasson ki a nemzeti identitást, nemzeti arculatot közvetítő anyagokat, fordítson különös gondot a magyar nyelv védelmére.
4. A hazai vállalkozók tegyenek meg mindent a magyar nemzeti kulturális örökség, nyelv, tudomány, művészet támogatása érdekében (alapítványok, ösztöndíjak, mecenatúra, új képzési formák stb.).

2. Globalizáció - környezet- és információs szennyezés

Tézis

A globalizáció - számos kedvező hatása mellett - bizonyos veszélyek egyetemessé válását is magával hozza. Ezek közé tartozik a nemzeti határokat nem ismerő környezetszennyezés. A fizikai környezetre leselkedő veszélyek - megfékezésük nélkül - magának az emberi fajnak a létét fenyegetik. Az ICT elterjedése másfajta szennyezés veszélyét hordozza, a szellemi környezetszennyezését. Ugyanakkor az új infokommunikációs eszközök és technológiák - ugyancsak globális méretekben - minden korábbinál hatékonyabb lehetőséget teremtenek mind a fizikai, mind a szellemi létet fenyegető károk megelőzésére, elhárítására.

Magyarázat

Tudatos, korszerű termelési folyamatba csak akkor foghat felelősen az ember, ha annak minél több természeti vonatkozásával is számol - önvédelemből. A legfejlettebb technológiák révén lehetővé válik a környezetvédelmi szempontok mind hatékonyabb érvényesítése, sok esetben a korábbi károk helyreállítása, a természet rehabilitációja is.

Az új informatikai technológiák megjelenése újfajta, és sok szempontból semmivel sem kevésbé veszélyes fenyegetéseket hordoz. Az információs „szemét” keletkezése önmagában is gondot jelent, s ezt csak tetézik a hálón rendszerint kontroll és jogi szabályozás nélkül megjelenő információk. Terjedőben vannak az alantas ösztönökre, indulatokra ható vagy azokat éppen kihasználó honlapok, amelyek szellemi kábítószerként az igazi információs értékektől vonják el a fogékonyakat.

Ezért természetesen a legkevésbé az új technológia felel, amely nem csak erre, hanem a veszélyek elhárítására is minden korábbinál hatékonyabb - műszaki - lehetőséget nyújt.

A természeti katasztrófák, környezeti károk esetében már ma is léteznek - ugyancsak határokat átlépő - előrejelző rendszerek, amelyek révén az időben észlelt veszély megelőzhető, elhárítható, vagy az általa okozott kár minimalizálható. E rendszerek hazai kiépítése, korszerűsítése, a nemzetközi rendszerekbe való bekapcsolódásunk elemi érdek.

A termelő tevékenységek és szolgáltatások területén működő szabályozások révén következetesen érvényesíthetők a környezetet megóvó szempontok, csökkenthetők, megelőzhetők a természetromboló hatások.

A szellemi szennyezés határtalansága ellen sokkal nehezebben megvalósítható, nemzetközi együttműködéssel lehet csak fellépni. A romboló hatású információk felkerülése a világhálóra egyelőre megakadályozhatatlan, mindazonáltal ennek pusztán tudomásul vétele egyenlő lenne a szellemi fegyverletétellel.

A kulcs természetesen mindenütt az értékátadó, értékorientált szemléletet kialakító oktatás hosszú távú hatásában van, de az azonnali veszély elhárítására szükség van hazai szabályozásra, nemzetközi együttműködésben való aktív részvétellel. E munkának egyfelől teret kell nyitnia az információk minden korábbinál nagyobb mértékű szabad áramlása előtt, másfelől korlátoznia - adott esetekben egyenesen tiltania és szankcionálnia - kellene az alkotmány- és törvénysértő, morálisan káros információk terjedését.

Feladatok

1. Kutatást kell indítani az információs szennyezés korlátozásnak módszereiről és azok társadalmi hatásairól.
2. Lásd még IV/11. és IV/12. tézis feladatai.

3. Új kultúra kialakulása

Tézis

Az információs társadalomban a tanuláshoz, munkához, az emberi kapcsolatokhoz való viszonyok terén új kultúra, új életstílus jön létre, amely jelentős húzóereje lehet a magyar társadalomnak és gazdaságnak. Társadalmi érdek, hogy az ezen új kultúrát megtestesítő embertípus mielőbb meghatározó tényezővé váljon.

Magyarázat

Egy új kultúra kezd kibontakozni korunkban. Kialakult egy tömeges médiakultúra, amelyben a televízió, a videó, a komputer és más információhordozók játsszák a főszerepet, különös tekintettel a háromdimenziós technikai lehetőségekre és az ezek révén megélt csoportos virtuális élményekre.

Az új kommunikációs rendszer radikálisan megváltoztatja tér- és időképzeteinket is. Az egyre jobban elterjedő távoktatás, távmunka, videó- és telefonkonferencia, valamint az élő televíziós és rádióközvetítések alapvetően megváltoztatják a térrel és idővel kapcsolatos felfogásunkat.

Az új technikák kultúrára gyakorolt hatásai abban összegezhetők, hogy egyfelől kialakulnak olyan „elitrétegek”, amelyek képzettségüket, társadalmi helyzetüket, kulturális tőkájukat anyagi és más előnyökre tudják átváltani, másfelől létrejönnek olyan társadalmi csoportok, rétegek, amelyek - anyagi és kulturális elmaradottságuk következtében - „ballasztként” hátráltatni fogják a társadalom és a gazdaság fejlődését. A kormányzat egyfelől ez utóbbi rétegek gazdasági-szociális helyzetének javításával, másrészt kulturális szintjük emelését szolgáló programok bevezetésével csökkentheti a technikai haladás által is felerősített és jelenleg növekvő társadalmi egyenlőtlenséget, és elősegítheti bekapcsolódásukat az információs társadalom új típusú kultúrájába.

Feladatok

1. A közszolgálati médiumok feladatává kell válnia, hogy aktív szerepet játszanak a lakosságnak az információs társadalom kihívásaira való felkészítésében.
2. A kormánynak felzárkózási programot kell kidolgozni az információs társadalomba való beilleszkedés elősegítésére, a hátrányos helyzetű, leszakadt társadalmi rétegek és régiók részére.
3. Át- és továbbképzési programoknak kell segíteniük az információs társadalomba történő beilleszkedést.

4. Informáltsági esélyteremtés

Tézis

Az információ-hozzáférés terén a teljes lakosság számára a jogi esélyegyenlőség mellett törekedni kell a gyakorlati információszerzés esélyét biztosító feltételrendszer megteremtésére is. Ennek érdekében megfelelő számú és felszereltségű, valamint hozzáértő személyzettel ellátott, a közinformációkhoz történő hozzáférést és interaktív kommunikációt biztosító pontokat kell létesíteni.

Magyarázat

Az esélyegyenlőség az információk elérésének, megértésének és hasznosításának területén sem valósítható meg. A lakosság jelentős része az oktatási intézményekben, munkahelyén vagy más közintézményben használhatja az infokommunikációs eszközöket. Ezek használata az esetek többségében azonban mind tartalmi, mind költség- vagy időkorlátozások miatt csak részleges, nem minden esetben szolgálhatja az egyéni igényeket is.

A lakosság számára a szükséges eszközök elérése teljes körűen, saját tulajdonként nem valósítható meg. Pusztán ezen eszközök beszerzése, karbantartása és kezelése nem teremtené meg az esélyegyenlőséget. A kormányzat célja az információhoz való hozzáférés esélyének biztosítása, melynek egyik eleme az infokommunikációs pontok kialakítása. Az egyén által keresett információk megtalálását, az ügyintézés az infokommunikációs eszközökön az e feladatra kiképzett szakszemélyzetnek kell igény esetén segítenie.

Az elért információk megértése a nyelvi korlátokon túl általános és speciális szakmai ismeretet, tudást igényelhet, amely lehetővé teszi az infokommunikációs eszközök által közvetített „információs szemét” és „információs érték” szétválasztását.

A lakosság minden tagja számára az esélyegyenlőséget is elősegíti, hogy jogilag szabályozott azon információk, adatok köre, amelyekhez állampolgári jogon lehet elektronikus úton is hozzáférni. Ez nem jelenti minden esetben a térítésmentes hozzáférést is. Az ingyenesen elérhető adatok, információk mindenkor körét pontosítani kell. Az infokommunikációs eszközök használatának készsége terén az esélyegyenlőséget a legszélesebb körben a közoktatás révén lehet elérni, itt biztosítható leginkább, hogy a generációs és szociológiai különbségek eltűnjenek.

Feladatok

1. Kutatási program keretében elemezni kell az „új, információs kultúrát megtestesítő embertípus” megjelenésének hatását a munkaerőpiacra, az esélyteremtés jegyében. Törekedni kell az eredmények hasznosítására.
2. Kutatást kell végezni annak érdekében, hogy a leszakadással veszélyeztetett rétegek infokommunikációs eszköz-alkalmazási készségének és képességének

oktatása és annak hasznosítása az adott népességcsoport, társadalmi réteg sajátosságainak figyelembevételével hogyan oldható meg.

3. Programot kell kidolgozni a kutatási eredmények hasznosításával, a drasztikus leszakadás megakadályozására.

5. Társadalmi csoportok leszakadása

Tézis

A korszerű technikák alkalmazásának elterjedése a mindennapi kommunikációban, az ügyintézésben és a munka területén területileg, földrajzilag és társadalmi rétegződésenként eltérő módon magában hordozza egyes csoportok leszakadásának veszélyét. Az egyes személyek, rétegek, területek „kiszorulása” az információs társadalom által nyújtott lehetőségekből, illetve ezek „társadalmi ballasztá” válása új társadalmi terhek felmerülését jelenti, ami veszélyeztetheti az ország gazdasági fejlődésének tervezhető és elérhető lendületét. A kormányzat feladata ennek megakadályozása, de legalábbis csökkenteni a veszélyeztetettek körét.

Magyarázat

Az új információs technológiák bázisán új munkamegosztás jön létre. Akarva-akaratlanul egy új társadalmi struktúrát állítunk elő. Az információs technológiák újra fogják strukturálni a tőke és a munka viszonyát, s ellentétes hatást gyakorolnak a társadalmak belső szerkezetére. Egyfelől új - főleg virtuális - közösségeket teremtenek, másfelől szétszabdaltják a társadalmat, a közösségeket. Az információs eszközökhöz való hozzáférés, ellátottság szintje, az eszközök minősége és mennyisége, az eszközökkel való bánni tudás foka szerint a társadalom bizonyos csoportjai kiegészítő előnyökhöz jutnak, míg mások a hátrányaikat halmozzák fel.

A vállalatoknál fogantatosított szervezési változások arra irányulnak, hogy újradefiniálják a munkafolyamatokat és a foglalkoztatási gyakorlatot. Az új foglalkozási struktúrát alkotó magas képzettségű szakmák mellől nem tűnnek el, sőt mennyiségben szaporodhatnak is a képzettséget nem igénylő, betanított dolgozók, akik részben a termelésben, részben a szolgáltatásokban vesznek részt. A társadalmi struktúra erősen polarizálttá válik az új szakaszban, ahol a „felső” és az „alsó” rétegek a „középrétegek” kárára növekednek. Az új információalapú gazdaságban kialakulhat egy „mag-munkaerő”, amely az információval dolgozó menedzsereket és értéknövelő tevékenységet végzőket jelenti, és a „tartalék” munkaerő, amely a piaci igényektől és munkaerőköltségektől függően bérelhető, kölcsönözhető, vagy automatizálható.

A mai magyar társadalomban az alacsonyan képzett rétegek, társadalmi csoportok (segédmunkások, betanított munkások, alkalmi dolgozók), a szakmunkások, a középrétegek - köztük az értelmiség - egyes csoportjai kiszorulhatnak a modern technikát igénylő munkafolyamatokból. Ez a kiszorulás nem egyszer egész szakmai csoportokra, foglalkozásokra is kiterjedhet, amelyek a hagyományos ipari, mezőgazdasági, szolgáltatási vagy értelmiségi feladatokhoz kötődnek. A lakosság elég nagy hányadát kitevő cigányság vonatkozásában a kimaradás veszélye még nagyobb, hiszen ők már a klasszikus ipari munkafolyamatokban sem

igen találták meg a helyüket. A munkanélküliség, a technikai ismeretek és eszközök hiánya, a szociális és kulturális elmaradottság e réteget fenyegeti leginkább.

Feladat

A szociális bipolarizáció ellen elsősorban új munkahelyek teremtésével, átgondolt szociálpolitikával és képzési-átképzési programokkal lehet védekezni. Az anyagilag rosszul ellátott rétegek - köztük a cigányság - fiataljait speciális informatikai képzésben kell részesíteni, hogy egyrészt megtalálják a helyüket a munkamegosztásban, másrészt saját kultúrájuk, életformájuk, szokásaik ismeretében ők tanítsák a többieket.

6. Szabad idő

Tézis

A szabad idő eltöltésének új formái jelennek meg, és mértéke - különösen egyes társadalmi rétegeknél - jelentősen megnő. A munkából kiszorulóknak esetében a szabad idő egy részét a képzésre kell fordítani, mert ez nem csak az újra elhelyezkedés reményét jelenti, hanem a szellemi restség elkerülését is segíti. A társadalom számára a személyi képességek szervezett fejlesztése a tudásiparban történő aktív részvételt jelentheti.

Magyarázat

Az információs technikák elterjedésével a legtöbb fejlett országban nő a szabad idő, és ezzel együtt a különféle életmódminták közötti választás lehetősége. Így az egyes ember eldöntheti, hogy szabad idejét mivel tölti, és munkaidején kívül milyen életmódot folytat, milyen életstílust valósít meg.

Az életmód nemcsak egyszerűen a társadalmi szerkezetben elfoglalt pozíció függvénye, hanem nagyon lényeges szerepet játszik abban is, hogy kijelölje az egyénnek a társadalmi struktúrában elfoglalt pozícióját. A munkamegosztásban elfoglalt pozíció helyett vagy mellett az életmódnak és az azt meghatározó értékeknek tulajdoníthatunk elsőrendű jelentőséget a társadalmi helyzet meghatározásában.

Az információs technikák - a termelékenység növelésével - lehetővé teszik a szabad idő megnövekedését és az életszínvonal emelkedését. Ez viszont a szabad idő felhasználásának egyéni megválasztását, a szabad idős tevékenységek bővülését segíti elő. Az információs társadalom keretében a szabad idős javakat és szolgáltatásokat kínáló figyelmre kiterjed a technikai fejlődés által megteremtett új lehetőségekre. Az ipari társadalmat felváltó információs társadalom egyrészt szolgáltató társadalmat jelent, ahol a foglalkoztatottak nagyobb része a szolgáltatások területén dolgozik, másrészt az önmagunkat kiszolgálók társadalmát is, amelyben egyre több szolgáltatási munkát a háztartásokban található infokommunikációs eszköz segítségével végzünk el. Erre módot nyújt egyrészt a megnövekedett szabad idő, másrészt a megnövekedett szaktudás, végül az ilyen munkák elvégzésére használható eszközök elterjedése. Megfogalmazható a jólét „termelésének” új elmélete, amely szerint abban részt vesznek a piacok, az állami intézmények, a háztartások és végül a társadalom tagjainak szerveződésai.

A magyar társadalomban jelenleg megfigyelhető társadalmi, gazdasági, jövedelmi polarizálódás a kedvezőbb helyzetű rétegeket arra ösztönzi, hogy a megnövekedett szabad idejük egyre nagyobb részét arra fordítsák, hogy bekapcsolódjanak a „tudásiparba”. E rétegek tagjai az informatikai eszközök révén is egyre magasabb színvonalú általános és szakműveltséget, képzettséget szereznek maguknak. Más, leszakadó rétegek, társadalmi csoportok pedig vagy csupán az informatikailag közvetített szórakozás felé fordulnak, vagy teljesen kimaradnak az információs eszközök által elérhető kulturális javak megszerzéséből.

Feladatok

1. Elő kell segíteni a közgyűjtemények digitális feldolgozását és ezen adatbázisok hálózati elérését, a szolgáltatások biztosítását a társadalom minden rétege számára.
2. Kormányzati szinten elő kell segíteni, hogy az elektronikus média a társadalomra káros hatásokat önszabályozással szűrje ki. Ennek alapját az etikai kódexek adhatják.
3. A kormánynak olyan hatékony PR-tevékenységet kell folytatnia az információs társadalom lehetőségeiről, előnyeiről, hátrányairól, a benne élés szemléletéről, amelynek hatása az egyént a szabad idejében is eléri.

7. Új életmód, életminőség

Tézis

Az új életmód, életstílus, szabad-időfelhasználás kívánatos rendjének kialakulása, a jó életminőség és hosszú élet, a szellemileg és fizikailag egészséges emberi élet biztosítása csak új típusú és új tartalmú szolgáltatások létrehozásával érhető el, ami segít elkerülni a fizikai mozgás visszaszorulását és a közvetlen személyes kapcsolatok leépülését. Az új életstílusokhoz való alkalmazkodást kormányzati programokkal is támogatni kell.

Magyarázat

A szabad idő növekedése nem szükségképpen jár együtt annak változatos és igényes felhasználásával. A megnövekedett szabad idő nagy részét az emberek például számítógép-használatra, tv-nézésre, videózásra fordítják. Ezzel egyrészt egészségüket károsítják, másrészt megfosztják magukat a társadalom különböző egységeivel kialakított valódi közösségi kapcsolatoktól. A régi közösségek lebomlását kísérheti és pótolhatja ugyan újabb, „virtuális közösségek” kialakulásának folyamata, e kapcsolatok intenzitása azonban nem szükségképpen éri el a valódi közösségekben kialakult érintkezések hőfokát.

Más, hagyományosabb szabadidős tevékenységek is háttérbe szorultak a számítógép- és internet-használat megnövekedése miatt. Van olyan tendencia is, hogy a lakosság növekvő része igyekszik több időt fordítani egészségének fenntartását elősegítő tevékenységekre. A megnövekedett szabad idő és a megnövekedett

jövedelem együttes hatásának következménye, egyebek között, a belföldi és külföldi turizmusra fordított idő bővülése.

A hazai időmérleg-vizsgálatok arra mutatnak rá, hogy a magyar lakosság szabad idejéből sokat foglalnak le a különféle munkajellegű, vagyis társadalmilag kötött tevékenységek (főfoglalkozású és jövedelem-kiegészítő munkák, a háztartási munka és a vásárlás, a házilagos építési- és szerelési munkák, a tanulás, végül a gyermekek, idős emberek gondozásával, ellátásával kapcsolatos tevékenységek). A magyar társadalom tagjainak a munkatevékenységek elvégzése és a fiziológiai szükségletek kielégítése után fennmaradó, szabadon beosztható ideje jelenleg viszonylag rövid. Bár 1965 óta rövidül a törvényes munkaidő, a háztartási munkára fordított idő is - a háztartás gépesítése révén - egy órával kevesebb, a felszabaduló szabad időt elsősorban mégsem tanulásra, művelődésre, hanem televíziónézésre, számítógépes játékokra fordítja a lakosság. Csökkent a mozi- és színház-látogatottság, és kevesebb időt töltenek könyv-, folyóirat- és újságolvasással. Kevesebb az otthoni és azon kívüli társas együttlétre, összejövetelekre fordított idő is.

E gondok megoldására olyan kormányzati programok szükségesek, amelyek egyfelől felkeltik a lakosság különböző csoportjainak a mozgás, sportolás, természetjárás, turisztika iránti érdeklődését, másfelől ezek növelnék az állampolgárok figyelmét a közösségi szükségleteket kielégítő társadalmi szervezetek, intézmények, mozgalmak iránt.

Feladatok

1. Fel kell mérni a lakosság időmérlegét.
2. Kormányzati programokat kell kidolgozni a szabad idő célszerűbb felhasználására, amit betegségmegelőző, turisztikai, sport információs rendszereknek kell támogatniuk.

8. Társadalmi ellenmozgalmak

Tézis

Az információs társadalom kiépíthető előnyeinek és hátrányainak, szolgáltatásainak hiányos ismerete társadalmi ellenmozgalmakat indíthat el. E mozgalmak kialakulásának megfékezése társadalmi érdek, amit alapképzéssel, széles körű tájékoztatással lehet érvényesíteni.

Magyarázat

Az információs társadalom szolgáltatásaival szembeni ellenállás formái lehetnek egyéni és kollektívak. Mindegyik az elidegenedés új köntösben való megjelenésétől fél. Az emberi, állampolgári szabadságjogok, az etnikai egyenlőség követelésének, a saját információ védelmének, a környezeti ártalmak kikerülésének vagy csökkentésének féltése állhat a különböző ellenmozgalmak mögött. Az emberek félhetnek attól, hogy a modern technika kiszorítja őket a

termelésből, a munkából, a fogyasztásból. Az informatika széles körű elterjedése és használata társadalmi kizáráshoz vezethet, települések, régiók, foglalkozások, egyéni tudások és ügyességek leértékelődhetnek. Kialakulhatnak olyan kulturális kommunák, amelyek megkérdőjelezzik az információs korszak intézményeinek legitimitását. A szervezett munka meggyengülése, a manipulációtól való félelem, a hagyományos értékekhez való visszatérés, vagy ragaszkodás, újfajta fundamentalizmusok, tudomány- és technikafóbia táplálhatnak ellenálló mozgalmakat, valamint a szokások, megszokások is hajlamosítanak a korábbi intézmények és eszközök előnyben részesítésére.

Intézkedésekre van szükség, amelyek leküzdik a „technikai túlféjlettség” és a „társadalmi alulféjlettség” között meglévő szakadékot. A konfliktusok feloldása érdekében szükséges az ellenmozgalmakkal az érdekegyeztetés, érdekütköztetés. A technikai és társadalmi változások nagyobb konfliktusok nélkül elérhetők, ha az emberek informáltak, aktívak és kommunikálnak, ha az üzleti körök érzik társadalmi felelősségüket, ha a politikusok visszaállítják a demokráciába vetett hitet, ha a kultúra a tapasztalatokból ered.

Feladatok

1. A közigazgatás mindazon szervezetei számára, amelyek a lakosságot, üzleti szférát érintő új infokommunikációs eszközök által igénybe vehető szolgáltatásokat kívánnak bevezetni, javasolt, hogy a szolgáltatás bevezetése előtt az érintettek körét tájékoztassa, és lehetőség szerint érdekegyeztetésre kerüljön sor.
2. Ezen új szolgáltatásokról széles körű tájékoztatást nyújtson a média.

9. A technikai kiszolgáltatottság csökkentése

Tézis

Az információs társadalomban a munkafolyamatokat egyre korszerűbb technológiák alkalmazása jellemzi, ami növeli az ember kiszolgáltatottságát a technikának. Az ember technológiai kiszolgáltatottságának növekedésével arányosan nő élet- és vagyonszükséglete, melyet az új technikák bevezetésével és elterjesztésével egyi időben alkalmazott képzéssel és felvilágosító tevékenységgel lehet csökkenteni.

Magyarázat

Az információs társadalomban kialakuló világméretű információs rendszerek számos előnyük mellett magukban hordozzák az ember technikai kiszolgáltatottságának növekedését, a katasztrófák lehetőségét.

A technológia egyre szélesebb körű alkalmazása a munkahelyeken, háztartásokban és a szórakozás területén azzal jár, hogy az emberek tevékenységének eredményessége egyre inkább a gépektől függ.

Az infokommunikációs eszközök széles körű alkalmazása - kedvező hatásai mellett - növeli a katasztrófák esélyeit, az egyedi meghibásodások hatásainak nagy területekre történő kiterjedésének lehetőségét.

Az infokommunikációs eszközök téves vagy rosszindulatú felhasználásával tömeges katasztrófák idézhetők elő, melyek egyaránt származhatnak a rendszerben bekövetkezett hibákból és a rendszeren terjesztett információkból.

Az infokommunikációs eszközök széles körű alkalmazásával együtt járó veszélyek és kockázatok csökkentését megfelelő oktatással és felvilágosító munkával lehet mérsékelni.

Feladatok

1. A bonyolult nagy rendszerek alkalmazásából adódó veszélyek megelőzése, illetve elhárítása érdekében a fejlesztők és az alkalmazók számára egységes irányelvek alapján megelőzési és elhárítási dokumentumokat kell kidolgozni.
2. A lakosság körében felvilágosító tevékenységet kell folytatni azzal a céllal, hogy a civil szférában, hiteles információk alapján, a meglévő bizalmatlanság csökkentésével, a bizalom előtérbe helyezésével elősegíthető legyen az infokommunikációs eszközök egyre szélesebb körű alkalmazása.

10. Infokommunikáció az egészségügyben

Tézis

Az infokommunikációs eszközök alkalmazása alapvető változásokat hoz az egészségügy megelőző, diagnosztikai és terápiás, valamint rehabilitációs tevékenységében.

Magyarázat

A korszerű elektronikus eszközök széles körű alkalmazása elősegíti a lakosság életminőségének javítását és a várható élettartam megnövelését. Szinte teljesen automatizált szűrő blokkok alakíthatók ki, amelyek az egyén szűrése és a betegségek megelőzése mellett elősegítik az országos statisztikák pontosítását, és így valós adatokon nyugvó modellek kidolgozását teszik lehetővé. Országos diagnosztikai, gyógyító és rehabilitációt segítő nagyberuházások esetén törekedni kell a legkorszerűbb informatikát is alkalmazó eszközök beszerzésére. A hazai egészségügyi fejlesztés keretében olyan központok kiépítése szükséges, amely megoldja a ma már rendelkezésre álló korszerű technikai eszközök (számítógép támogatta műtétek, nanotechnológia támogatta beültetések) hazai ellátásba való bevonását, és biztosítja az orvosok és a szakdolgozók számára a szükséges tudást és képességet. Korszerű mérő- és érzékelő rendszerekkel támogatható a távdiagnosztika és a távgyógyászat.

Feladatok

1. Fel kell gyorsítani az infokommunikációs eszközöket használó, hasznosító komplex egészségügyi rendszerek kidolgozását a betegségmegelőzésre, diagnosztikára, gyógyításra és utókezelésre, valamint a rehabilitációra.
2. Ennek megvalósítására gazdasági számításokat kell végezni, összhangban a lehetséges állami preferenciákkal, pályázatokkal.
3. Monitoring rendszert kell működtetni az új komplex egészségügyi programok megfigyelésére.

11. Környezeti folyamatok előrejelzése

Tézis

A kedvezőtlen környezeti folyamatok, az esetleges katasztrófák térbeli, időbeli kihatása, eskalációjának kockázata, különösen az elektronikus világháló távolság- és időtáv-csökkentő hatása miatt - a megelőzést és a lokalizációt, valamint a pozitív hatások érvényesülését elősegítő rendszerek alkalmazásával - kezelhető. E rendszerek hatása, szektor- és funkciófüggősége különböző. A kívánatos biztonság megfelelő módszerek alkalmazásával és alternatív szolgáltatások megszervezésével érhető el.

Magyarázat

Az elektronikus világháló közelebb hozza egymáshoz a térben nagy távolságra elhelyezkedő országokat, régiókat. Ennek hasznosításával megteremthetők azok az információs kapcsolatok, amelyek alkalmasak környezeti, természeti, időjárásbeli előrejelzésekre, valamint bekövetkezett műszaki (vegyi, nukleáris, informatikai) és egyéb technológiai katasztrófák következményeinek elhárítására.

A világháló lehetőséget ad az érdemi információk gyorsabb felhasználására, amelyek hasznosíthatók a gazdasági élet talán minden területén, különösen az agrárgazdaságban, valamint az idegenforgalomban.

Külön kiemelő ezen információs kapcsolatok hasznosítási lehetősége a természeti, ipari katasztrófák megelőzésében és hatásuk korlátozásában, a „fogadásukra” való felkészülésben.

Ezen információs kapcsolatrendszer a már meglévőre építve alakítható ki, alapvetően nemzetközi együttműködések keretében.

Az információk hazai feldolgozásánál és hasznosításánál külön kell választani az úgynevezett közcélú információk terítését, illetve a katasztrófa-elhárításra, az eskaláció elkerülésére vonatkozókat.

Feladatok

1. Kezdeményezni kell azon nemzetközi kapcsolatok kiépítését, a környező, illetve távolabbi országokkal, hogy elérhető legyenek azok a közcélú, közhasznú információk, amelyeknek segítségével a különböző természeti és egyéb katasztrófákra, hatásokra fel lehessen készülni.
2. Meg kell találni azokat a nemzetközi szervezeteket, amelyek a közös érdekek mentén Magyarország számára a kölcsönösség alapján biztosítják a környezeti hatásokról szóló információkat.
3. Lásd III/11. tézis 3. feladat.

12. A környezetvédelem informatikája

Tézis

A korszerű elektronikai és informatikai eszközök a környezetvédelmi mérések, ellenőrzések és megelőzések tervezhető és számon kérhető rendszerének megteremtését teszik lehetővé. A környezetvédelmi helyzet integrált monitorrendszerével, valamint a modellezés fejlett eszközeivel segítjük elő az európai előírásoknak megfelelő „élhető” környezet kialakítását. Tekintve, hogy nincsenek egyértelmű ágazati határok, komplex adatgazdálkodásra van szükség, amely biztosítja a különböző szférák által egyaránt használt adatok egységes elérhetőségét.

Magyarázat

A környezetvédelem olyan ágazat, ahol a beruházások csak viszonylag hosszú távon térülnek meg, illetve eredményük csak hosszabb távon mutatkozik. Hasonlóképpen előfordul, hogy a károkozás is huzamosabb idő alatt, lassan megy végbe. Ahhoz, hogy a folyamatokat követhessük, a környezetet folyamatosan monitorozni kell. Ennek során hatalmas mennyiségű adat keletkezik, amelynek hatékony feldolgozása csak információtechnológiai módszerekkel lehetséges. A lakosság és a nemzetközi szervezetek részéről egyaránt megfogalmazódik az igény az adatok megfelelő nyilvános prezentálására is.

Ugyancsak az előzőekből következik, hogy a döntéshozók nehezen követhetik a biztosított források felhasználásának hatékonyságát. Ezen változtatni kell, mert csak akkor számíthatunk a szükséges mértékű forrásallokálására, ha azok felhasználása átláthatóvá, eredménye mérhetővé, vagy legalábbis reális adatokon alapulva becsülhetővé válik. A probléma aktualitását adja, hogy az EU-csatlakozás során a környezetvédelem az egyik legkritikusabb terület, amire hamarosan a jelenleginek a többszörösét kell az országnak költenie, de amely címen jelentős EU-pénzek elnyerése is lehetséges.

A feldolgozott adatok modellek alapjául is szolgálhatnak. Segítségükkel jó hatásfokkal megjósolhatjuk a jelenlegi folyamatok, illetve a beavatkozások következményeit. Erre már csak azért is szükség van, mert az emberiség sok tekintetben végzetesen elhasználja a meg nem újuló erőforrásokat, illetve a

megengedettnél nagyobb mértékben használja a megújuló erőforrásokat. A fenntartható fejlődés megtervezéséhez és az emberek által igényelt minőségű környezet biztosításához elengedhetetlenek a komplex környezetvédelmi adatok.

A környezetvédelem interdiszciplináris ágazat, amelynek adatait más ágazatok is használják. Emellett több más kormányzati és egyéb szerv fejlesztett, illetve üzemeltet olyan programot, amely környezetvédelmi jelentőségű adatokat tartalmaz, esetenként egyes területeken a környezetvédelmi ágazaténál nagyobb pontossággal vagy részletességgel. Nyilvánvaló, hogy ezeket az adatokat össze kell kapcsolni, együttes használatukat lehetővé kell tenni.

Feladatok

1. Ki kell alakítani a környezeti és a gazdasági-társadalmi elemeket összefogó, egységes, statisztikai adatgyűjtő információs rendszereket, átfogó elemzés, döntés-előkészítés és tájékoztatás szolgálatára.
2. Országos hálózati monitoring rendszer kialakítása és működtetése szükséges környezeti elemekre.
3. Ki kell dolgozni az egységes elvek alapján működő, a környezetvédelmi és környezetszennyeződésre vonatkozó egységes információs rendszert. Ezt alkalmazva kell kialakítani a környezetvédelmi beruházások kárenyhítési, kármentesítési és -finanszírozási programját.

V. Az együttműködés és szabályozás új kultúrája

1. Az együttműködés európai modellje

Tézis

Magyarország számára az információs társadalom megvalósításában, illetve a fogadására való felkészülésben - társadalmi, politikai hagyományaiból és gazdasági adottságaiból adódóan - az európai modell a követendő példa, amely az állam, a magánszektor és a civil szféra összefogásán és együttműködésén alapul a közös célok elérése érdekében. Ennek az együttműködésnek az ösztönző elemét a kormánynak kell alkotnia.

Magyarázat

Az információs és kommunikációs technológiák behatolása az élet számos területére - átalakítva állam és állampolgár, üzleti cég és ügyfél, az egyes emberek és

társadalmi csoportok kapcsolatát - olyan horderejű folyamatokat indít el, amelyek áttekintése meghaladja a részérdekeiktől vezérelt szereplők egyéni kompetenciáját.

E folyamatok befolyásolása, tudatosítása, irányítása több modell szerint történhet. Történhet felülről vezérelt módon, amikor az állam dönti el a fejlődés kívánatos irányát, megtervezi hatásait, biztosítja a szükséges erőforrásokat, infrastruktúrát, és beavatkozik a folyamat irányításába. Erre találhatók példák Kelet-Ázsiában. Történhet az üzleti szféra által vezérelt módon, amikor az állam szerepe lényegében arra korlátozódik, hogy biztosítsa a szabályozási környezetet, s a fejlődés fő hajtóereje a gazdasági növekedés, ez jellemzi a magánszektor markáns törekvéseit az Egyesült Államokban.

Az európai modell központi eleme az együttélés és együttműködés, amely az állam, a magánszektor stratégiai partnerkapcsolatán alapul és figyelembe veszi a civil szféra törekvéseit. Ezeket az elveket először a Bangemann-jelentés emelte a köztudatba az Európai Unió országaiban, s kiindulópontként szolgáltak az egyes országok sajátos hangsúlyainak, stratégiáinak kialakításában.

Az információs társadalom jótékony hatásai a nemzeti és nemzetközi régiókban sokkal eredményesebben érvényesülnek, mint az elszigetelt területeken, ezért nagyon fontos, hogy Magyarország mielőbb teljes jogú tagja legyen az Európai Uniónak. Az információs társadalom és az európai uniós tagságunk szorosan összefüggő folyamat, amit célszerű egymás erősítésére felhasználni. Az európai modell számos jó utat ajánl fel a paradigma-váltás sikeres végrehajtásához. A gazdasági élet szereplői és a civil szerveződések egyaránt hasznosan alkalmazhatják azokat a módszereket, melyeket az európai uniós országok fejlett tagjai már kipróbáltak. A jó példák követésével elkerülhetjük a tévutak jelentős részét, és jelenlegi lemaradásunk egy részét „ledolgozhatjuk”.

A három fő résztvevő együttműködése fontos garanciája annak, hogy a technológiai fejlődés ne csak az államigazgatás vagy az üzleti monopóliumok megerősödését eredményezze, hanem pozitív és tartós társadalmi változásokat indítson el. A szereplők közötti feladatmegosztásban az állam egyik legfontosabb feladata a stratégiakészítés és a szereplők közötti együttműködés ösztönzése.

Feladatok

1. Felkészülési stratégia-készítés és koordinálás.
2. Kapcsolattartás az önkormányzatokkal, üzleti és civil szféra feladatainak összehangolása.
3. Együttműködési fórumok létrehozása és működtetése.

2. A szabályozás európai típusú modellje

Tézis

Magyarországnak mind jogi hagyományából, mind információs jogi rendszeréből, mind pedig az Európai Unióhoz való csatlakozási és jogharmonizációs törekvéseiből adódóan a nemzetközi modellek közül az informatika alkalmazásának európai típusú szabályozási modellje felel meg. Jogalkotásunkban az európai prioritásokat kell követnünk, törekedve az előkészítés és kidolgozás munkájában való részvételre; az Európán kívüli országokhoz fűződő kapcsolatainkban fenn kell tartanunk a szerződéses vagy a nemzetközi jog más jogintézményein alapuló határátlépő adatáramlást.

Magyarázat

Azokon a területeken, ahol az új technológiák alkalmazásával összefüggő jogi szabályozás nem csupán szabványokat, műszaki és technológiai kategóriákat érint, nemzetközi téren eltérő szabályozási modelleket találhatunk.

Az amerikai és a kontinentális európai jogi hagyományok különbözősége (ezen belül a köz és a magán, a nyilvános és nem nyilvános határvonalainak, az állam szerepvállalásának és az üzleti szféra mozgásterének némileg eltérő felfogása) tükröződik például az adatvédelmi szabályozásban, s az ebből adódó vitás kérdésekben, amelyek az Európai Unió tagállamai és az EU-n kívüli országok adatkapcsolatait jellemzik.

Az eltérések tükrözik továbbá az Európai Unióban az állami és a magánszektor közötti stratégiai együttműködés elvét, valamint az egységes európai szabályozási koncepcióra törekvést, Amerikában pedig az önszabályozásba, önkorlátozásba vetett bizalom szintjét. Ez utóbbit példázzák az elektronikus kereskedelem területén azok a kezdeményezések, amelyek a szabályozás súlypontját a magánszektor önszabályozó jellegű tevékenységére helyezik, s az államtól csak a nemzetközi jogharmonizáció feladatainak teljesítését várják el.

Magyarországnak az információs jogalkotásban megfelelő alapjai vannak, s noha számos fejlett demokratikus ország jogi megoldásait tanulmányozta, a fenti területeken lényegében az európai mintát követte. Ez előnyt jelent európai csatlakozási törekvéseinkben, s egyfajta szakmai vezető szerepet téségünkben. A folyamatos technológiai fejlődés, az új eszközök és adatkezelési módszerek megjelenése nem az alapok megváltoztatását, hanem a speciális szabályok meghozatalát, az európai törekvések követését kívánják jogalkotóinktól.

Nemzetközi adatkapcsolataink egyik alapvető jogi eleme az Európa Tanács adatvédelmi egyezménye, amelyet Magyarország is ratifikált; ez biztosítékokat nyújt a személyes adatok határátlépő áramlására a szerződő országok között, s lényegét tekintve az EU előírásainak is megfelelünk e vonatkozásban. Az úgynevezett harmadik országokkal fenntartott adatkapcsolatainkat azonban a szükséges jogi garanciák hiánya korlátozhatja; e probléma egyik követendő megoldása a szerződéses kapcsolatok kidolgozása.

Feladatok

Aktívan részt kell venni és kezdeményező szerepet kell vállalni az Európai Unió keretében kidolgozás alatt lévő, az információs társadalommal összefüggő szabályozási modell kialakításában.

3. Kormányzati feladatok koordinálása

Tézis

Az információs társadalomban az átalakuló és újonnan jelentkező kormányzati feladatok koordinálásához az ehhez kapcsolódó monitorozási feladatok és a programok végrehajtásához és folyamatos megújításához állami központ létrehozása, és ezzel együttműködő civil képviselői szervezetek összehangolt tevékenysége szükséges.

Magyarázat

Az információs társadalom változó társadalmi, gazdasági, politikai környezetben alakul, fejlődik a folyamatosan bővülő, korszerűsödő információtechnológiai környezetben. E kettősség kezelése, folyamatos követése megköveteli a téma kormányzati koordinálását, az elhatározások végrehajtásának ellenőrzését.

A számítástechnika, a távközlés és a média eszközei és szolgáltatásai az információs társadalomban erőteljesen konvergálnak, ezért lényeges szempont, hogy a feladatok meghatározásánál ezen területek koncepciója, fejlesztései, szabályozása is összhangban legyenek.

A feladatok meghatározása mellett gondoskodni kell azok végrehajtásának megszervezéséről és ellenőrzéséről, valamint a kihívásokra való felkészülést megalapozó kutatásokról.

Az információs társadalommal kapcsolatos kormányzati intézkedések társadalmiasításának elősegítése, illetve a szervezett visszajelzések érdemi kezelése megkívánja a civil és a gazdálkodó szervezetekkel való együttműködést.

Az állam által elvégzendő feladatok része a példamutatáson, valamint az irányok kijelölésén túlmenően, annak a társadalom minden rétegét érintő környezetnek, feltételeknek a segítése, megteremtése, amely biztosíthatja az információs társadalom zökkenőmentes fejlődését.

Feladatok

1. A kormányzat az ország versenyképességének növelése és polgárainak jóléte érdekében készítsen folyamatosan aktualizált stratégiai tervet az információs társadalom fogadására, illetve megvalósítására. A stratégiát olyan akciótervek kövessék, amelyekhez prioritások és elkülönített források is hozzá vannak rendelve.
2. Ki kell alakítani az információs társadalom felkészülési és végrehajtási stratégiájához szükséges szervezeti rendszert.
3. Létre kell hozni az Információs Társadalom Koordinációs Tanácsát társadalmi, civil szervezetek, kutatóintézetek, multinacionális cégek, gazdálkodó szervezetek, oktatási intézmények részvételével.

4. PR az információs társadalomért

Tézis

A kormánynak a maga propagandaeszközeivel, lehetőségeivel tudatosítani kell az információs társadalommal kapcsolatos kérdéseket, lehetőségeket, problémákat.

Jól előkészített és koordinált PR-tevékenységgel lehet kialakítani az államigazgatás, az önkormányzatok, a civil szervezetek és az üzleti világ együttműködését, továbbá az elektronikus közszolgáltatások létrehozását és működtetését.

Magyarázat

Az információs társadalom fejlődését alapvetően befolyásolja a közigazgatás, civil szervezetek, állampolgárok, üzleti világ hozzáállása, aktív közreműködése, megnyerése. A várhatóan robbanásszerű változások kezeléséhez a társadalmat folyamatosan korrekt módon, az előnyök és hátrányok közérthető, világos megfogalmazásával tájékoztatni kell, különös tekintettel a közszolgáltatásokra. E tevékenység keretében el kell érni, hogy vezető politikusok aktívan foglalkozzanak a témával, és megnyilatkozásaikban térjenek ki az információs társadalom kérdéseire is. A téma igen jelentős az országkép szempontjából is.

Olyan folyamatos tájékoztatási szolgálatot kell működtetni, amely hitelesen mutatja be a jelen helyzetet és a sikeres perspektivikus jövőt a reálisan értékelt gondokkal, problémákkal együtt.

Biztosítani kell azokat a fórumokat, ahol a felhasználó állampolgár, a szakember és az üzleti világ képviselői együtt gondolkozhatnak.

A média szerepe igen jelentős, el kell érni, hogy rendszeresen tűzzék műsorra az információs társadalom fejlődésével kapcsolatos ismeretterjesztést. El kell készíteni, és folyamatosan fejleszteni, bővíteni kell olyan, médiában bemutatható sorozatokat, amelyek bemutatják az információs társadalommal kapcsolatos sikereket, lehetőségeket, veszélyeket.

Az előnyök és hátrányok bemutatása a kormányzat és az üzleti világ közös érdekeltsége mentén alakítható ki.

Feladatok

1. A programot kormányzati szinten koordináló szervezetnek PR-programot kell kidolgoznia és működtetnie, bevonva az üzleti és civil szféra képviselőit. A program hatását korszerű monitoring rendszerrel mérni kell.
2. Elő kell segíteni, hogy a civil szféra megfelelő fórumain a szolgáltató állammal kapcsolatos igények, elvárások megfogalmazódjanak, s továbbításra kerüljenek,

majd a kormányzattól érdemi válaszok érkezenek, ezután pedig a fejlesztés az igények, elvárások figyelembevételével történjen.

3. Ki kell alakítani a döntési mechanizmusok és a fórumok, társadalmi viták olyan stabil rendszerét, amely biztosítja, hogy az embereket közvetve vagy közvetlenül érintő informatikai döntések meghozatala ne csak szűken vett gazdasági és államigazgatási érdekek, különböző lobbyk érdekeit figyelembe véve történjen.

5. Technológiai függőség

Tézis

A társadalom sebezhetősége, technológiai függősége a fejlődéssel együtt növekszik. Tudatosan kell készülni az ebből adódó kockázatok mértékének és hatásuk terjedésének csökkentésére. A technika fejlődésével folyamatos feladat, hogy kialakítsuk ezen új függőség megértésének, az esetleges konfliktusok feldolgozásának képességét. A fejlett információs rendszereket fokozatosan fel kell használni a társadalmat veszélyeztető jelenségek előrejelzésére is; megelőzésükre hibatűrő és -javító rendszerek alkalmazása szükséges.

Magyarázat

A modern technika korának társadalmát „kockázattársadalomnak” is nevezik. Ez azt jelenti, hogy az egyre bonyolultabbá váló technikai rendszerek meghibásodásának nő a valószínűsége; az élet és az életkörülmények kiszolgáltatottsága is növekszik; a meghibásodásból vagy szándékos szabotázsából eredő veszélyek szinte minden társadalmi réteget veszélyeztetnek; az ökoterrorizmus párosulhat az úgynevezett informatikai terrorizmussal; megjelenik az informatikai bűnözés.

Olyan oktatási, tájékoztató, ismeretterjesztő programok megszervezésére és beindítására van szükség, amelyek a technikai fejlődés társadalmi vonatkozásainak tudatosításával megnövelhetik a modern informatikai társadalom életesélyeit. Olyan technika- és társadalompolitika vár kialakításra, amely csökkenti a technikai fejlődés kockázatait, miközben biztosítja, hogy ne csökkenjen az életelönyök határhaszna. A szakembereknek nem szabad mindent megvalósítaniuk, ami technikailag lehetséges, ugyanakkor nem állíthatjuk le a technikai fejlődést moralizáló kritikával.

Állami-kormányzati eszközökkel is preferálni kellene olyan hibatűrő és -javító rendszerek kifejlesztését, amelyek segítenek a bizonytalanságok kiszámítható kockázattá való átalakításában, a kockázatok felismerésében és kezelésében, az esetleges konfliktusok megelőzésében vagy megoldásában.

Feladatok

1. Jogszabályi szinten szabályozni kell az alapvető életvitellel összefüggésben kialakítandó infokommunikációs szolgáltatások biztonsági szintjét és az e

szolgáltatások helyettesítésére szolgáló alternatív megoldásokat.

2. A közigazgatás területén meghonosítandó új infokommunikációs eszközökön alapuló szolgáltatások és rendszerek bevezetése esetén kötelezővé kell tenni a biztonságos működőképesség megteremtéséhez szükséges hatástanulmány készítését.

3. Lásd III/11. tézis 2. feladat.

6. A szabályozás új alapjai

Tézis

A jogalkotási feladatok kijelölésekor törekedni kell a funkcionális egyenértékűség érvényesítésére, az új technológiák használatát támogató, de azokat nem kötelezővé tévő szabályozás meghozatalára. A meglévő információs jogi keretek megtartásával ott szükséges új szabályozás, ahol az új technológia sajátosságai, használatának viszonyai azt indokolják. Támogatni kell az önszabályozási kezdeményezéseket, amelyek bizonyos területeken átvehetik a jogszabályok szerepét.

Magyarázat

A funkcionális egyenértékűség azt jelenti, hogy a hagyományos módszereket kiváltó új technológiák jogi értelemben ugyanolyan funkciót láthassanak el, mint elődeik; az elektronikus dokumentumok bizonyító ereje például - megfelelő garanciák mellett - legyen azonos a papíralapú dokumentumokéval. Ne legyen tehát külön „elektronikus joghatály” és „hagyományos joghatály”, s ugyanolyan jogok és köteleességek illessék meg a feleket, ha az egyik vagy másik elfogadott formát vagy eljárást alkalmaznak, vagy ha egy ügylet egyik szakaszában hagyományos, egy másik szakaszában elektronikus dokumentumokat alkalmaznak. Ezt a megközelítést alkalmazza az ENSZ nemzetközi kereskedelemjogi szervezete az elektronikus kereskedelemről szóló jogszabálymintájában.

A jogalkotás nemzetközi tapasztalatai bizonyítják, hogy az alapjaiban technikakövető szabályozás tempója nem elég gyors, a jogalkotók nem tudják követni az új technológia által létrehozott élethelyzeteket. Ezért a hagyományos és az on-line környezetre egyaránt érvényes alapelvek tartós megtartása szükséges, s csak ott kell speciális szabályokat hozni, ahol a technikai lehetőségek minőségileg új helyzetet teremtenek.

Jelentős szerepet tölthetnek be életviszonyaik szabályozásában az új technológiákat használó közösségek, például az internet felhasználói csoportjai azzal, hogy megalkotják és betartatják etikai kódexeiket, eljárási szabályaikat. Tekintettel azonban arra, hogy az interneten is különböző érdekviszonyok jelennek meg, s eltérő információs pozícióban lévő felek kommunikálnak egymással, az önszabályozás az alapvető jogi kereteket nem helyettesítheti.

Az információs társadalom életviszonyait érintő szabályozási feladatok kijelölésében elsődleges szempont az Európai Unió jogi rendszerével való harmonizálás, illetve a jogi kompatibilitás kialakítása, ugyanakkor figyelemmel kell kísérni más országok, illetve regionális szervezetek szabályozási kezdeményezéseit is, s

átvenni a hazai sajátosságok szempontjából előnyösen alkalmazható megoldásokat.

Feladatok

1. Az informatikai törvényhozás keretében komplex törvényalkotási menetrendet kell kialakítani, figyelembe véve az önszabályozás és a jogi szabályozás területeit, amely többek között tartalmazza az alábbiak szabályozását:

- az információhoz való hozzájutás lehetőségeit,
  - az adatok minősítésének, szolgáltatásának rendjét,
  - az adatvédelem, titokvédelem, valamint érvényesítésük kriptográfiai elveit,
  - az elektronikus ügyintézés (digitális aláírás, hitelesség) módját,
  - az elektronikus kereskedelem egységes keretrendszerét,
  - az elektronikus azonosítók és okmányok használatát,
  - a tartalomszolgáltatás lehetőségeit,
  - a szellemi jogokat és szerzői jogokat az elektronikus környezetben,
  - az információs közművek, információs pontok (kioszkok) működését,
  - az elektronikus adatok felhasználási módját, közzétételét
  - a határátlépő adatok kezelését,
  - a közvetlen üzletszerzési célú személyes adatok kezelésének szabályait
- a telemarketing és az on-line marketingre,
- az adatbetekintési és helyesbítési jog érvényesíthetőségének
- és az adattovábbítás naplózási rendszerének on-line használatát,

- az adatbázisok összekapcsolhatóságát,

- a közcélú, közhasznú információk meghatározását, azok felhasználási lehetőségét.

2. Ki kell alakítani az információs társadalom etikai kódexét és annak eljárási szabályait, és meg kell szerezni a társadalmi egyetértést

3. Ki kell alakítani és a gyakorlatban hasznosítani a jogszabályok rendszerszemléletű, informatikai elvű rendszerét.

7. Vámok és adók

Tézis

A vámmentességről szóló Szingapúri Egyezményhez való csatlakozás előkészítéseként az állami vámok és adóterhek jelentős, meghirdetett ütemű csökkentése szükséges az infokommunikációs termékek területén. Ezzel elősegíthető az EU-felmérések által jónak ítélt hazai informatikai technikai háttér fenntartása és az EU által elvárt fejlesztés biztosítása.

Magyarázat

Az iparpolitikai koncepció keretén belül elő kell segíteni az informatikai eszközök és információs szolgáltatások széles körű használatát. Ennek alapvetően állami támogatási politikára kell épülnie, preferenciákat kell meghatározni, kedvezményeket biztosítani a közoktatás, lakosság, kisvállalkozások számára (vám-, adókedvezmény, kedvező hitel, állami feladatok átvállalásának datálása).

A Szingapúri Egyezményhez több olyan OECD-ország csatlakozott, amelyben nincs jelentős informatikaipartermék-előállítás.

Az iparpolitikai koncepción keresztül a fenti állami preferenciák biztosításával lehetőség nyílik arra, hogy nemzetközi versenyképességünk növekedjen, és Magyarország mint informatikai/információs csomópont jelenjen meg a régióban.

Feladat

1. Kormányzati szinten dönteni kell a Szingapúri Egyezmény aláírásáról.

2. Kormányzati szinten meg kell vizsgálni a köz- és felsőoktatás területén jelenleg meglévő számítástechnikai eszközök és az infrastruktúra korszerűségét és a fejlesztését biztosító preferenciák lehetőségét.

8. Tartalomszolgáltatók és hálózati szolgáltatások szabályozása

Tézis

Az információs piac mennyiségi és minőségi bővülése miatt világossá és egyértelművé kell tenni a hálózaton működő, különféle hozzáférés- és tartalomszolgáltatók felelősségi viszonyait az általuk nyújtott információs szolgáltatások technikai minőségére, tartalmára, elérhetőségére, relevanciájára, auditáltságára vonatkozóan. Törvényi szabályozás szükséges e tartalomszolgáltatásokra.

Magyarázat

Az információs piac bővülése újabb és újabb területeket hódít meg, miközben a piac résztvevőinek köre és szerepe alapvetően megváltozik, bővül. A klasszikus termék- és szolgáltatási piac szereplőire kialakított szabályozás az információpiac területén általában nem alkalmazható.

A szabad hálózati hozzáférés és a nyílt hálózatok esetében új szabályozás szükséges a hozzáférést biztosítók, a különböző tartalomszolgáltatók és az adatbázisokat kezelők tevékenységének harmonizálásához.

Az új szabályozásnak ki kell térnie az új piaci szereplők felelősségére, mind a szolgáltatások technikai minőségét, mind hozzáférhetőségét, mind pedig tartalmát illetően.

A globális hálózatok széles körű hozzáférhetősége, soknyelvűsége és a szolgáltatások multimédia jellege nemzetközi szabályozás tárgya, de elengedhetetlen a nemzeti sajátosságok figyelembevétele.

Az európai integrációs folyamat során végrehajtandó jogharmonizáció sok segítséget nyújt e terület nemzeti szabályozásának felgyorsításához, melyhez mielőbb ki kell alakítani az információs piacra vonatkozó törvényi szabályozás magyar alapelveit.

Feladatok

1. Az EU-csatlakozással összefüggő integrációs jogharmonizáció keretében kiemelt figyelmet kell fordítani a tartalomszolgáltatások szabályozására.
2. A társadalmi és szakmai szervezetek - különös tekintettel a szolgáltatók és fogyasztók közösségeire - fogalmazzák meg a tartalomszolgáltatásra vonatkozó etikai normákat és tegyék azokat közzé.

Köszönetnyilvánítás

A tézisek összeállítói köszönetet mondanak mindazoknak, akik munkájukkal, észrevételeikkel, megjegyzéseikkel segítettek e könyv elkészítését.

Külön köszönet Dömölki Bálintnak és Havass Miklósnak folyamatos szakmai tanácsaikért.

A tézisek kidolgozását, összeállítását írásos vagy szóbeli hozzászólásukkal segítették:

Adó- és Pénzügyi Ellenőrző Hivatal: Kalmár István, Futó Iván

Belügyminisztérium: Kilin József

Budapesti Közgazdaság-tudományi és Államigazgatási Egyetem: Csépai János

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem: Pap László,

CARNATION: Szekfű Balázs

Egészségügyi Minisztérium: Tamás István

ELTE: Benczúr András

Gábor Dénes Főiskola: Pálinkás Jenő

Gazdasági Minisztérium: Horváthné Bur Emma

Hírközlési Főfelügyelet: Sík Zoltán

Igazságügyi Minisztérium: Dessewffy Anna

Informatikai Érdekegyeztető Fórum: Dombi Gábor

Információs Társadalom- és Trendkutató Központ: Z. Karvalics László

Informatikai és Kommunikációs Egyesület (INFOKOM): Straub Elek soros elnök

Informatikai Vállalkozók Szövetsége: Gyúros Tibor

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola, Szeged: Galambos Gábor

Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium: Erényi István

Magyar Adatforgalmazók Szövetsége, Mlinarics József és az elnökség

Magyar Egészségügyi Informatikusok Szövetsége: Balkányi László

Magyar Nemzeti Host Egyesület: Balassy Zsolt

Magyar Távközlés: Lajtha György

Miniszterelnöki Hivatal, Területfejlesztési Titkárság: Szegvári Péter

MTA Műszaki Fizikai és Magtudományi Kutatóintézet: Gyulai József

Montana Rt.: Vadász Pál

Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége: Kelemen Géza

Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács: Dr. Zombory László

Neumann János Számítógéptudományi Társaság: Dömölki Bálint, Bakonyi Péter,

Vámos Tibor, Alföldi István

Nyíregyháza Városi Önkormányzat: Csabai Lászlóné

Oktatási Minisztérium: Béres István

OMFB: Bottka Sándor, Hanák Péter, Siegler András

Országgyűlés Hivatala: Kertészné Gérecz Eszter

Perlaki Jenő országgyűlési képviselő

Szombathely Megyei Jogú Városi Önkormányzat: Prugberger Emil

Távközlési Érdekegyeztető Fórum: elnökség

Teleházak Szövetsége: Gáspár Mátyás és teleházvezetők

Verebics János jogi szakértő

Veszprémi Egyetem: Győri István

WESTEL Kft.: Tompa Ferenc

